

05

A

2129

EXERCITATIO PHILOLOGICO HISTORICA
PRIMA

18.

De

Fictitia Denomina- tione Idololatrici Sacrificii Missæ à Papicolis

Ex

תוספתא

Deutero: XVI. Comm. X.

erui solita;

Jehovæ Gratiâ,

In Illustrissima VVittebergensi

SUB PRÆSIDIO

M. JACOBI Rösers /

Sondershusâ Svartzburgici,

*Publicæ Φιλολογικῶν ἐξετάσεων
sistitur,*

à

CHRISTOPHORO Teubern/

Levenhagensi Borusso

ad d. Octobris horis antemeridianis

In Auditorio Veteri.

WITTENBERGÆ,

In Officinâ FINGELIANA exscribebat MICHAEL METER,

Anno c1b 1pc LXVII,

EXERCITATIO PHILOLOGICA HISTORICA
PRIMA

De

Figurae Denominatae

tionis Idololatriae Sacerdotum
a Papholis

1772

Deutsches Museum X

In Halle
Sonderdruck

M. JACOBI
2129 A 50

Sonderdruck Sverdrup'sche

Publica Bibliotheca

CHRISTOPHORO ZIMMERN

In Halle

in Halle

In Halle

MITTEBERG

In Halle
Anno 1772

Ad ultionem (c)
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Al & Ω

Vod de Nerone jam nulli non crudelissimæ
 immanitatis sævitiaq; generi mancipato, manibus
 generosiorum quorumvis sanguine cruentatis tan-
 tumq; non virtute ipsa excisa, Historicus (a) conque-
 ritur; inqviens: *Nihil tamè gravius auribus, quàm quod*
vitia ejusdem (Neronis) enarrarentur, accidebat, qui
ut faciendis sceleribus promptus; ita audiendis, quæ fecerat, insolens erat,
 quæsi nunquam ulli sceleri affinis fuisset. & ditertissimo Romuli nepo-
 tum (b) præsentissima audit Reipublicæ perniciēs, cum sic in fit: *Totius*
injustitia nulla capitalior pestis est, quàm eorum, qui tum, cum maxime fab-
lunt, id tamen agunt, ut viri boni esse videantur; Id de vertiginoso im-
 pudentissimoq; Papæorum Spiritu citra injuriam pronunciare nobis
 videmur. Ut enim laudati insignitiori flagitio Rempublicam miserè
 lacerant, atq; funditus evertunt, nihil tamen minus, quàm Reipublicæ
 exitio videri gestunt; sic hi, licet nihil intermittant quicquam, quod
 Scripturæ venerandæ autoritatem imminuere, atq; convellere queat,
 nescio quibus non seommatibus: jam nasum cereum ad res profanas,
 & impias probandas flexibiliorē, & faciliorem, quàm facilè est ex
 pedibus, aut semipedibus aut Penthemimeribus Virgilianis Epithala-
 mia, seu quidvis aliud congruere quispiam possit, ut Baronius apud
 Casaubonum (c): jam, si autoritatem Ecclesiæ destituatur, non plus per
 se valere, quàm fabulas Æsopi, quæ blasphemiam sacrilego ore per-
 ditissimus ac damnatissimus hæreticus Pihgius eructavit: jam Alco-
 rano Bellarmino (d) mitiori cæterà ut eruditiori comparatur, virulen-
 tissimis excipientes; suos tamen execrandos, detestandosq; quia & i-
 psam scripturam acerrimè impugnantēs errores ex scriptura evincere
 satagunt. Scilicet sic culpam, quæ contraxerunt, impudentia de-
 fensionis augent. Verbis fidem, si quædam alia, faciet, quæ sibi titulum
 præfixit, materia. Missa enim, quæ errorum *σπινθη* scaturignemqve
 non nemo non minus rectè, quàm eleganter appellat, ut ut pugna
 plus quàm diametrali Sp. Sanctum per scripturam loquentem impu-
 gnet, in scriptura Patrociniū, frustraneo tamen conamine anqvirere

(a) Tacitus lib.
15. annal. c. 67.

(b) Cicero lib.
1. off.

(c) Exerc. 16,
ad ann. 34.
num. 215.

(d) l. 4. c. 4. de
V. D.

desperatissimæ causæ obscurum haud est indicium, qui apud saniores accuratiorum merentur encomium, dissentiant. Nos verò utrumq; negamus.

§. II. Non verò, ut non nihil exponendis adversariorum fundamentis tribuamus, eandem mentem consentumq; quod, quia *inter malos ievera facilius iste est*, iniquiente Tacito (f) mireris, omnibus ex hebræo deducturis esse reperire licet. Nonnulli n. cum Baronio contenti sunt, (qui tamen, ut rebus ante pauca secula confectis, aliquam autoritatem conciliet, non rarò omnem licentiam fingendi superat, ut loquitur passim Casaubonus, (g) ut fidem non immeritò timere queamus) si provocare licet ad Jacobi ἀδελφότης Liturgiam, qua in vox hæc reperitur, ab eodemq; ut Episcopo triginta annorum Hierosolymitano, Hierosolymitanis tradita conceditur, ut eandem ex hebraicis ita desumeret; post vero Petrum, & Paulum ejusdem & denominationem, & celebrationem Romæ instituisse, sicq; ad Posterostans transulisse. Sed non sufficit hocce nasutioribus potius ac impudentioribus quàm accuratioribus non nullis recentioribus, quin ex ipsa scriptura errorem palliare sustinent, professi, ut non inficiuntur, à Jacobo erutam vocem Hierosolymitanisq; consecratam fuisse Nomen claturam cum sanctissimo (sit venia verbo) sacrificio; non tamen eundem credendum primum hujus sacri monii autorem, quin potius in ipsis literis sacris hancce vocem reperiri usitatamq; ut ex Deuter. unicuiq; constare possit. Quid, inquit, Audaculus quidam Erfurtensis multis? Sit sanè ex ædè sanctos Patres primitivæ Ecclesiæ idem vocabulum non instituisse, nec (quod tamen minime largimur) usurpasse, nonne vel hæreticorum unanimi suffragatione Antiquitatem omnem antevertet, si ex scriptura evinci queat? Quod sanè non nisi contumacia ex cœcatus negabit, ex Deut. XVI. posse, utpote cujus versus totidem literis מַנְחָה / quæ vox cum sit in regimine posita, uti loquuntur, seu Substantivum habens à terçò Genitivum alterius Substantivi sequentis, non possit esse aliud nomen absolutum, quàm מַנְחָה / quod oblationem significaret, depromeret. Jam autem se per Missam aliud non velle, quàm oblationem s. sacrificium idemq; propitiatorium. Bellarm. (h) Beccanus (i) Evcto verò hoc, & evidentissimè ostento ipsam vocem מַנְחָה ex sacris literis promanare, sponte sua fluere idem à S. Jacobo ex lactis putrum Ecclesiæ Hierosolymitanæ

(f) l. 1. *Historiar.* c. 54.

(g) *Exerc.* 1. p. 69.

(h) l. 1. c. 25. c. 862.

(i) l. 1. cap. 20. *Manna.* p. 302.

commendatum esse, ut ex Liturgia Jacobi autoritate Pii I. ejus seculi nullius hæreseos Episcoporum consensu confirmata, nemini non possit patere; Imò quis ausus fuisset inferere, nisi ab eodem in suam Liturgiam vox missæ conjecta fuisset? Probabile insuper admodum esse, rem ipsam cum Nominis clatura per Petrum, & Paulum ad Romanos translata, accepta à Jacobo, sicq; per omnia fermè secula ad nos usque deductam fuisse. Quamvis si hisce invictissimis argumentis quis uti noller, vel hoc sufficere, quod sit vox hebræa ab hebræis inter Christianos postea nomen professo usurpata. *Si dixeris*, cur ergo hocce asylum prætermiserint non tantummodo; aut & repudiarint non adeo obesæ naris Papæi, puta Bellar., Gregorius de Valentia, aliq; innumeri, quos vide apud Meisnerum (1) quorum tamen priori, ut hyperaspysti falces submitunt tanquam perpetuo literarum dictatori omnes, tantiq; faciunt, ut vel hoc solo Rempubl. suam inconcussam mansuram confidant, sed & ad hebræum (sic loqui liceat) ortum provocantes impugnent, atque potius ex Latino deducant, quasi Missa dicatur eò, quod oblationes & preces ad Deum mittantur, uti sentit Hugo. de Victo; aut quod per oblationem, & consummationem nos Christum Deo Patri quasi transmittamus, uti habet Heinricq; vetz (m) aut deniq; quod populus dimittatur; Si, inquam, hujus divortii causam quæsieris, respondent hi cenforos, hallucinatos esse hos, & rerum potius, quam verborum (ò Bellarmine:

Heroum quondam fortissime frustra,

Ubi nunc DEUS ille Magister.

*Nec quicquam memoratus eris, ubi fama per omnem,
Italiam? Spolia illa tuis pendencia rectis.*

Pietatis, quam eruditionis magis, qui Latinis originem Missæ adscripserint, studiosos fuisse. Sic (n) Genebrardus. (o) Baronius. Et hæc potiora sunt, quæ urgent accuratiores. Vulgus vero Papicularum adhuc equidem impudentius in eundem finem Deut. cap. 5. huc torquet, teste Drusio, ad difficiliora loca (p) vocem Massah, nec non Mincha, quod Genebrardus quoque huc trahit, quod in Hebræo Professore mireris. Sed quia hæc vel cæco iudice cum voce Missæ nihil convenientiæ, aut ullam affinitatem habent, vel ipsos, quibuscum nobis res est, imbecillitatis suorum pudet, ut & nos frustra quicquam industriæ iis impendere pigeat. Justa tamen &

his

(h) Philospb.
Sobr. qd est. 16.
part. 2.

(m) lib. 9. c. 10.
num. 3. p. 511.

(n) lib. æ. libr.
Apostol. cap. 7.
(o) Ad an. 34.
num. 59. Cap. 1.
(p) in notis ad
h. l.

his persolvit minutis Philip. Melanct. in Apolog. Augustanæ Confessionis, quæ videatur.

Id est, III. Sed nec tanti momenti paulo superius hic inde conquisita sunt, ut inscitia hebraicæ lingvæ non ascribendum Missæ ortum, ducentes, jure coarguant, ut potius peregrinitatem suam publicè contestatos fuisse, alios ignorantia turpis convicturus; illos vero candidiores Pontificios, qui, insuper habito fraterculorum suorum odio, veritati refragari noluerint; ingenuitatis laude maciandos esse omnino putemus. Quorum numero accensemus Lorinum, qui prolixo secus sentientium contexto Catalogo in commentarij ad Deut. 6. (q) dissentit & Bellarm. l. ante à cit. hæreseos pontificiæ primipi larem, qui facile viderunt, & pueris etiam hæcce esse *עוֹלָה*, & ad refellendum facilia. Etenim si antiquissima hæc est nomenclatura Missæ, nec nove ficta; sed olim ex hebræo à Patribus deducta, ut loquitur Martinus Apileueta Navarr. (r) adeoq; scripturæ sacre non infreqvens ipsa Apostolorum, eorumq; primorum tempora attingit, quo de ante Barro: gloriantem inaudivimus, qui quæso factum est, ut, quod ipsis Apostolis non infreqvens in græca lingvæ non retinuerint, in primis cum Proph. & Apostoli juxta plurimos Pontificiorum verborum Autores sint, quamvis egregiè sibi aliisq; imponant! Cur Syrus antiquissimus sine controversia Autor, imò tantum non hæcce tempora attingens (utut quid certi definiri exactè non posse non nesciamus) aliæq; nationes minori reverentia ductæ erga hoc vocabulum, atq; erga Amen. Alleluja, Sabaoth, Olanna, Sathan, Pascha, & sexcenta alia; ut hæc reverentissimè servarint, istud verò unicum honore suo defraudarint, Eò magis, quo notum hebraicas voces per græcos ad nos devenisse. Si hebræo Idiomatico ortum acceptum fert, qui fit, ut Maronitæ Syriacæ lingvæ utentes Missæ vocem non adhibeant, sed pro ea usurpent מִסְכָּח sacrum, sanctum. Qui, inquam, factum, utnè apud hos quidem, qui semper, ea lingvæ, utut non nihil corrupta, usi sunt, vox hæc sit conservata? Quid consentiens silentium lingvæ hebraicæ peritissimorum Patrum, qui aliquoties vertendo Codici sacro in græcum incubuerunt, Just. Ignat. Irenæ, loquor, Tertullia: Originem, Cyprian. Epiphani. aliosq; volo, arguit aliud, quam hæcce vocem nondum innotuisse; eò magis, quo intra illud tempus haud rarò in scriptis, quæ etiamnum possidemus, de hocce sacramento, quod Missam ex mente Papæ orum

(q) Comm. ad Deut. 16. v. 10. p. 600.

I. Ratio.

(r) in Mant. cap. 25. n. op. 740.

II. Ratio.

III. Ratio.

am-

æmulatur, prolixissimè egerunt? Inprimis autem mirari subit, quò Hieronymus, qui tamen non tantum in Commentario in Aggeum hanc festivitatem particularius exponit, ejusque loci, fuit Episcopus, ubi tam solenni die in actione adeò celebri conscripta fuit hæc vox, non fecerit mentionem. Ne Gry quidem apud unum extat, nec minimum ejus in venit uestigium, ut Casaubonus loquitur. (s) Quorundam jam esset cum Bellar. (t) & ἀκροεστίασις, ut sibi videntur, Etymologiæ Aristarchis quæreret, cur in exprimenda voce latina Missa aspirationem omittant, quæ tamen in textu reperitur; sed nolumus cum insanientibus insanire, quin potius confitemur Cardinalem, indignum se suaque hebræa Grammatica, quæ aliqualem eruditionem in hoc studio prodit, quod quidem mireris, errorè commissè, fidemque de se conceptam maximè sefellisse. Quid enim notius, quam litera ם in vocali longa (ם) quiescentem ad radicem ac originem vocabuli minimè pertinere, adeoque in ejusmodi vocabulis latinè expressis communiter negligi, ut testes sunt biblia Tremellio Juniana, in vocibus Jehova, Ada, vid. Meierum in philolog. sacra (u). Imò Bellar. ipse vocem O-fanna absque aspiratione ponendo seipsum facillè refutat. Rationes verò antea positæ conjunctim paulò altius reputatæ vanitatem conaminis haut obscurè ostendunt, vel ipsis Papæis confessoribus. Neque quicquam obtinet locus, in quo non sibi videntur invenisse, quod pueri in faba, quo in םׁׁׁ reperitur, utpote in quo vox addita םׁׁׁ ne oblationem quidem, ne dum eam, quam propugnare Papæi, si thesin suam velint φυλάττειν, tenentur, propitiatoriam. Cum enim, ut prius evincamus, paulò penitius eos consulimus, qui toti in acceptione horum vocabulorum enodanda fuerunt, edocemur vocem םׁׁׁ (nam םׁׁׁ ita scripta nullibi reperitur) vix hebraicam esse puram: sed potius accurate loquendo Chaldaicam, aut certè eam, quæ Chaldaeis cum hebræis communis adeoque & eandem fortiri cum Chaldaeis significationem, quorum è numero putatur esse םׁׁׁ. Jam autem tam certum est, quam quod certissimum, Chaldaeis denotare hanc vocem per frequenter idem quod םׁׁ atque per illud persæpè exponi, quod םׁׁ nihil aliud significat, quam sufficientiam, permultum esse. Evidetum illud dabit evolutio, Deut. 18. v. 8. Lev. 5. v. 7. cap. 12. v. 8. aliorumque locorum, in quibus nunquam non םׁׁׁ per םׁׁ vel םׁׁ per sufficientiam expo-

(s) Exer. 16.
Num. 59. ad
an. 34.
(t) Bell. l. 1.
cap. 1. de miss.

(u) part. 1. phil.
sacr. c. 8. p. 367

Responsum ad
argum.

exponitur. Neq; minus קָרַב / quod in hebræo est 2. Sam. 24, 15. Chald. para-
 phraſtes per מִסַּר reddidit, & Gen. 33, 9. eandem vocem per סָבַר /
 quæ vox eandem obtinet ſignificationem. Conſtitetur illud Cornel. à La-
 pid: fabularum ille cæterà egregius Patronus in fonte voces nunquam
 non per ſufficientiam reddens, locum puta Deut. 18. 8. Circa quem ſic
 ſcribit: *In hebræo eſt: juxta ſufficientiam erit tibi oblatio.* Eadem ratione
 Vatablus, Arias Montanus. Confirmat noſtram ſententiam Buxtorff.
 (x) Quæ E, alium ſenſum dare poterimus loco allegato, quæ hunc: (x) *in lexico*
Celebrabit hebdomadarum ſolemnitatem, Domino Deo tuo (juxta) ſufficientiam pag. 426.
 (tuam i. e. pro tuis facultatibus pro ratione opum tuarum) *ſpontanea ob-*
latione manus tue. quæ dabis prout tibi benedixerit Dominus. Quod verò
 dicitur, vocè מָסַר in regimine eſſe poſitam, ne id quidem largimur,
 quævis enim certum aliàs ſit, סָרַר in plurali in $\text{סָרַר$ transire apud He-
 bræos, non tamen hic ut ſtatuumus opus eſt, cum & in ſtatu abſoluto
 מָסַר apud Chaldæos reperiatur, quæle quid prodit 2. Samuel. 7. v. 18.
 $\text{לֹא אֲנִי אֱלֹהִים בְּמִסַּר$ non ego (ſum) ſecundum ſufficientiam i. e.
 non ſum ſufficiens & idoneus, pro eo, quod in Hebræo eſt מִי אֲנִי quis
 ego ſum? Sed & licet ſit in regimine poſitum, non tamen niſi ſufficien-
 tiam, minus a. oblationem ſ. ſacrificium ſignificare poteſt, ut rectè Pon-
 tificius Petrus Picherellus colligit (y). Nec moramur, quod non nemo
 urget, ſic fidem Vet. Interpretis periclitari, qui per oblationem reddidit,
 niſi abſurde eundem planè non verſam hanc vocem, dicturi ſimus, præ-
 termiſſe. Nam ut jam ipſius παροφύματα , quibus quæ typographorum,
 quæ amanuenſium, quæ ipſius interpretis partim incuria, partim igno-
 rantia ſcater, ut de ejuſdè deviatione, & digreſſione (quæ ex Elephan-
 to muſcam non faciens, errorem vocaſſet) quærela extat viri undiqvæq;
 celeberrimi Pauli de S. Maria Epilcopi Burgenſis & Cancellarii Regis
 Caſtellæ Comment. ad Num. 36. v. 6. 7. 8. Vid. Quiſtorp. in Annot. Biblicis
 ad h. l. p. 188. 189. nec minus Eraſmi in Comment. in N. Teſt. cum inquit;
Quisquis is fuerit, nonnunquam vel dormiſſe, vel hallucinatum fuiſſe res
ipſa clarè teſtatur, jam non protraham, quod plurimi fecerunt, Leu-
 denium diſſert. 24. de Maſora p. 259. adde Calov. in Syſt. qv. 35. p. 485. 6. &
 Crit. Sacr. pag. 642; tantum notamus, abſurdè abſurdum pronunciari
 Interpretem veterem vocem non redditam prætermiſſe. Nam ut jam de
 hac ipſa voce, ut de qua eſt κακομενον , nihil addam, de qua tamen
 certis-

(y) *In opuſculis*
Theolog. c. 1. de
Miſſa p. 90. Et
de explicat.
ſerborum Ca-
ne pag. 67.

(z) *Vid. Hot-*
ting. lat. c. 3. de
transl. Maſo.
& Kab. ſect. 7.
de Perſio Grec.
& Lat.

B

certis-

certissimum est, præter missa voce **מִסְרָה** unicam **נְרַבָּרָה** in has duas, Oblationem spontaneam vertisse veterem Interpretrem, (quod in hac ipsa voce ipsi neutiquam insolens, quin potius Num. 29, 55. **נְרַבָּרָה** vertit spontaneas oblationes Amos 4, 5. Voluntarias oblationes Levit. 22, 15. sponte offerens & c. 24, 38, quæ sponte tribuitis, imo & ipsum singularem **נְרַבָּרָה** Esd. 1, 4. Quod voluntariè offerunt) adeoq; nec per ipsum significare posse vel oblationem nedum voluntariam, Qvæ quæso voces **הִי שֵׁן** Genes. 25, 7. Qvi Gen. 44, 7. **חֲלִילָהּ** (absit)? Qvi Lev. 5, 7. & 11? Certe aliquot voces prætermisit. Idem observatur Deut. 4, 2. Jud. 4, 4. **אִשָּׁה** (fæmina) 1. Samuel. 17, 13. **יִשְׂרָאֵל** Isai alibiq; passim. Vide Qvistorp. (z) Imò & contra textum particulam quam necessariò ponendam Hebræo: 3. v. 3. omisit annotante Qvistorp. (aa) Quod si ergo Vetus

Interpret non reddidit vocem **מִסְרָה**/neqve eandem per oblationem exprimere protuit, neq; Missa, quam oblationem notare volunt, ex hoc extorquebitur, ut ut inferius ostensuri sumus, quantum quidem nobis licebit, nihil quicquam corroborari Pontificiorum causam, licet oblationem significaret. Nec majorem industriam exposcit illud, quod de Jacobi fratre Domini Liturgia urgent, ac si eidem Hierosolymitanè Missam suam acceptam ferre deberent, quo de tam securè fabulantur, qua sunt Impudentia, ac si absq; piaculo de hujus fide ne subdubitari queat. Unde n. illud probabitur? Ex quo Patre purioris seculi, (quam ætatem infantilis homo, ne quid gravius dicam, infantilem non nemo vocat), hocce evincetur? Papæ v. Pii decretales, quæ in subsidium trahuntur, subsidio indigent ipsæ, eandemq; fidè merentur, ac ipsum commentum de Jacobi traditione, ut inferius impudentius adhuc adversario urgenti demonstrabimus. Addimus tantū hac vice ex Casaub: (bb) *Pii Papæ, ut & ceterorum omnium paparum primi. & secundi seculi* (non dicam ferè tertii, quod addit laudatus Autor) *scripta i. e. quæ sub ipsorum nominibus circumferuntur, esse nomina adulterina. & à planis, atq; impostoribus profecta, ut vel ipsi Pontificii, ex quibus Cardinalem Cusanum laudat Casaubonus, non diffitentur.* Dicitur quidem Pius I. Baronio proximus Apostolorum temporibus. Sed id reliquis **παροξυμωσι**, adnumeramus, vel potius simulatæ inscitia hoc est malitia, (quomodo n. hæc annalium conditor ignorare potuisset) Quot n. Pium anteverterunt Doctores Ecclesiæ? Justinus Irenæus, quorum ille A. C. 120. Hic v. paulo post Lugduni Martyrio cum suis

coro-

(z) Annot. Bibl. p. 204.

(aa) Ann. Bibl. in N. T. p. 381.

Resp. ad II. Ratio.

(bb) Exer. 16. vum. 59. p. 418.

coronatus est, viginti a. eò amplius Annis ipsum superant. Quo ipso si-
 mul superius allata confirmantur. Hos v., cum Pium præcesserint, hujus
 tam pretiosi à Jacobo depositi memoriam tantillo tempore obliterari
 passos fuisse, ut ne nomen quidem non infreqentes hujus sacramenti
 tractatores observarint, nullo probabilitatis mantello (ut Dorscheus
 loquitur) involvi poterit. Certè si non alia de causa, sanè tanti viri auto-
 ritate, ac per tot annos Episcopi (loquor ex hypothesi) quem ἀδελφός
 Θεοῦ Jesu ex matertera Maria nosset, retinuisent vocabulum Missæ.
 Imò (& hoc addere juvabit) cur antiquissimi curiosissimi explorato-
 res vitæ Apostolorum, (quod encomium Irenæus à Tertulliano repor-
 tavit) Euseb: ipsius Cesareæ in Palestina Episcopus, Socrat, Niceph. aliiq;
 quibus hocce fuit propositi, ut exactè omnia, quæ scire posteritati inter-
 esset, traderent, hujus institutionis Jacobæ planè fuissent elingves. Sed
 & hoc ipsum effugium desperatam Papæorum causam haud obscure
 prodit; quod prætermisissis autoritatibus Evaristi, Alexandri I. Telespho-
 ri, ad solius Pii I. autoritatem provocent. Illi n., uti non minus Jacobo
 Missæ institutionem aliquoties adscribunt, sic prærogativa ætatis (Eva-
 ristus quippe circa A. 113. Alexander 123, Telesphorus 142; ut cuius non
 planè peregrino in historia Ecclesiastica constat, Pius vero I. 157. præter
 propter demum annum attingit) Pío erant anteponendi. Inprimis verò
 majori jure hoc debebatur Telesphoro, utpote qui trium Missarum in-
 stitutionis in nocte natalitia Christi celebrandarum Autor esse cogitur,
 eoq; magis, quo sic nostra argumenta à silentio Irenæi, qui huic fuit, συν-
 χροῦ ἐνεργῆσαι potuisse videri poterant, Sed rubore tandem suffundun-
 tur harum Nænarum propugnatores, ipsiq; de rubore suorum argu-
 mentorum desperant. Quare anili fabulæ similis, quàm historię esse,
 quod tam de Jacobi Missæ nominis inventione, quam de Pii I. ejusdem
 approbatione nugantur, eidemq; fabularum Autori hanc institutionem
 imputandam censemus, qui Jacobi Majoris, Agrippæ immanitate dila-
 niati corpus, à volucris canibusq; discerptum à Christianis hinc inde
 collectum Compostellam latum, sepultumq; longa v. annorum serie in-
 terjecta, Anno puta 816. Alphonso Castellæ Rege cujusdam Apostoli
 forte Jacobi corpus esse, ut cujus sepulchrum miraculis insignibus no-
 bilitatū splendide mentitur est, quod persecutus est Hotting. ex Calvis. (cc) Sect. 1. c. 9.
 notavitq; ex Baronio. Misella a. frigidaq; oppido excusatio est, quo ob-
 de Christianis
 p. 595.

Respons. ad
exceptionem.

satione derelictum palliare satagit, non posse non profectam à Jacobo esse laudatam Nomenclaturam, eò quod etiamnum in ea conspiciatur, nec quenquam tam præpudiosæ temeritatis fingendum esse, qui S. viri scriptis auro contrà æstimandis sua inserere, eodq; commaculare ausus fuisset, quæ n. tam effrenis falsationis præmium? Nam nos non crimen falsi tantum impingimus adversariis, quod vocè ipsam Missæ inseruerint Liturgiæ Jacobi, sed totam Liturgiam longè remotà à temporibus Jacobi volumus. Quod si falsò tota Jacobo adseribitur, nec est, ut de eo, an quicquam ei insertum sit, nec ne, laboremus magnopere? Sed & si esset Jacobi, nihil tñ. quicquam urgeret ratio. Quod n. temerarium conatum nemini scribunt attentandum, ut insertum quid dicamus, eo quidè crimen falsi amoliri conantur; Sed tantum abest, ut ab hac temeritate eosdem Papæos immunes pronunciemus, ut Indices Expurgatorii in Belgio ex optimis quibusvis Patribus vel integras paginas causæ papæorum exitium minitantes, eruentes, nemini non nisi vana credulitate nimium sibi indulgenti firmissimo indicio sint, nullum temeritatis genus excogitari posse, quod horum propugnatorum abhorret temeritas vid. Franzi: l. de interpretat. Scripturæ S. (dd) Sed & nullam corruptionem perpeffa sit Jacobi liturgia, ne sic tñ. ab eodem inventum nomen Missæ aut ex hebræo deductum obtineretur. Extat n. in eadem liturgia vox *λειτεργιας* minimè verò Missæ, quæ demum à translateore seu Paraphrasta istud obtinuit (de voce autem *λειτεργιας* an à Jacobo introducta sit, jam non disquiritur) nisi forsitan absurdè dixeris liturgiam, quæ mentitur Jacobum, latino Idiōmate conscriptà primitus esse sicq; latinà ab eodem lingvâ additam fuisse vocem Missæ, quod nobis sanè perquam videtur esse absurdum. Præterquam n. quod Jacobus *εβραϊστικῶς ἐξ ἐβραίων*, latinæ lingvæ tantà vel vetustatis vel Autoritatis vestigia atq; Græcæ lingvæ apparent nullibi. Græca v. utpote ab Hebræa vetustissima, ac ex quo vernacula hebræis hebræa esse desierat (quod post captivitatem Babyloniam factum esse probabiliter colligitur) ubi vis locorum notissima, si unquam à Jacobo conscripta fuisset, fuisset consignata. Quin si & Latinà ab eodem tradita esset, nec tamen quicquam Patrocinii ut nulla convenientia Papæorum Missæ respondens addere poterit, ut inferius, quantum nostro scopo sufficere, exponetur, vid. interim Meierum Phil. Sacræ (ec). Eodem responso, quod hisce commentis quasi fulcro innititur, de Petri & Pauli traditione Romanis facta dimittendum videtur.

Et

(dd) Oraculo
151. in gen. 18.
6. 2. p. 1362.

(ee) part. 1. c. 8.
p. 362.

Eo n. redire videtur Adversariorum mens ac si Petrus (Pauli n. in Liturgia con-
 fingenda, paucissimi figmentum aggravant) acceptam liturgiam à Jacobo Romanæ Ecclesiæ consecrarit, dicaveritqve. Verum cum illud
 Jacobicum, ut insigne figmentum explosum sit, non potest non sua spon-
 te corrui, qvòd ipsi superstructum est. Nec ex alio fonte qvàm falsissi-
 ma hypothesi promanabit, qvòd Christianis ex Judæis hancce nomen-
 claturam nonnulli attribuerint. Certissimi n. sunt hi ex Deut. 16, 10. antea
 discusso loco iisdem vocem יְהוָה conkstitisse. Ast cum hujus opinio-
 nis imbecillitas antea prolixius fuerit evicta, vanam & hanc esse conje-
 cturam, neq; voce alia significante indicare vel potuisse, vel voluisse non
 potest non sequi. Non poterunt Christiani ex Judæis, qvia nullam vo-
 cem, qvæ hocce sacrificium exhauriret vel redderet, totus sacer codex
 suppeditabat. Non voluerunt, qvia tenaciores æstimatores observato-
 resq; fuerunt, qvàm ut vocula qvadam aliquam rem antea inusitatam ex
 sacris cohonestarent. Qvamis vero & daremus ex voce Deut. vocem
 Missæ erui posse, nec tn. ulla collectio foret: Ergo ex Judæis Christiani
 eandem eruerunt, uti particula timiditatis inconstantiaq; indicium al-
 ternativa, *vel, vel*, disjunctiva (qvòd in re tanta, qvàm fidei Papalis fun-
 damentum absq; injuria appellitaveris, mireris) qvæ per *Non Vel* eodem
 jure repudiatur, ultrò tacitè tn. confitetur. Sed cur nudæ conjecturæ nul-
 li vel autoritati vel rationi innixæ immoraremur? Qvin potius respon-
 so, qvo Bellar. aliiq; de sua eruditionis famâ, qva hæctenus vel Angelicis,
 vel Seraphicis l. subtilissimo cuiq; antecelluit, periclitantur, modestiori
 prima fronte, respondemus, hallucinationis insimulandos haud veni-
 re (licet cæterà eosdem hallucinationibus plusqvàm puerilibus refertis-
 simos esse, non nesciamus) ut potius eos à longè perspicaciori pruden-
 tia, qvàm hi Aristarchi absq; populi suffragio jus dicentes, instructos ju-
 re pronunciare qveamus. Accuratè n. sagacitas nonnunquam expendit
 Bellarm. (nam qvandoq; sui immemor refragante proculdubio consci-
 entia ad hancce Liturgiam qvoq; provocare non erubescit, lib. 4. c. 10. de
 Eucharist. & alibi, Teste Gerhard. (ff)) qvàm imbellia ex Deut. 16. Jac. Li-
 urgia & Petri traditione desumpta, neq; ullis nisi meris, & nullo nego-
 tio subruendis conjecturis superstructa esse. Tutiozem E. sibi ingredi-
 viam visus est, si in super habita Etymologia hebræa ex latinâ lingvâ e-
 ruere conaretur. Si v. specioso nonnullo argumento, vel glaucoma no-
 stris objici deprehendisset posse, non tam ipsum Bellarm. ab eruditione,

(ff) lib. 1. part.
 r. Confess. Ca-
 thol. c. 3. p. 329.

imprimis lingvarum Orientalium (si eorum, quæ sibi ejusdem nomen præfixerunt, autor est) quam pietatis, quæ jactabatur, de relictam novimus, ut omni ausu, conatuq; magis ad antiquissimam vetustatem Apostolorum tempora, imò certè longè libentius ad ipsius scripturæ auctoritatem prorogasset, eandem vel mirè detorquendo, sicuri in desperatissimis suis rebus præ omnibus, qui olim ante ipsum actum esse de sua religione, si omnia ex scriptura firmata essent, ultrò confessi sunt, intorquendis Scripturæ dictis palmam facile præripit. Evinci id ex ipsius polemicis aut eò, qui ipsius *Πλασίας κτ̄ ποδα* quasi excusit, atque evertit Gerharδο p̄ssim possit. Vid. Gerhard. de concupiscentia & peccato actuali à p 166. ad 200. & loco de libero arbitrio, ubi l 3. 4. 5. 6. 7. Bellar. refutat, de Pœnitentia à th 80. ad 93, de justificatione & passim.

(gg) Casaub.
exerc. 16. p. 420.

(gg) Colligimus a. non immerito ex eo, quod Bellarm. *Heresum prostrator. veritatis Catholica murus & Antimurale, cujus opera impenetrabilia & incomparabilia, cujusq; à Christi temporibus hucusq; similem non vidimus*, judicio Cornelii à Lapid. (hh), desperabundus ad seculi quarti finem Ambrosii pura tempora, auctoritatemq; provocando ortum vocis Missæ alligat (quamvis & in hoc immane quantum eundem falli omnino judicandum sit, cum circa finem seculi tertii, adeoq; integro seculo ante Ambrosium incepisse, ex epistola Cornelii Papæ ad Lupicinium Vienesem Episcopum constat. vid. Casaubon. p. 400. Exerc. 16) Quàm futilia vanaq; quæ pro vetustissima Antiquitate ejusdem varii variè prodiderunt, sint.

(hh) Prefatio-
ne in Pentateu-
Comm. 1.

§. IV. Eruius sic hætenus, quantum equidem nobis ingenii hebrudo concessit, ex ipsis adversariis, quibus argumentalis figmenta sua suffulciant, eademq; (nisi spe inani nobis blandimur) subruimus, & quæ nostram negationem ex hebræis neutiquam deducendam esse vocem Missæ corroborare posse videbantur, adduximus. Injunget jam ordinis nobis ratio, ut quid quisquam rigerosior nostrorum argumentorum examinatore pro sua seqviori opinione urgere & soleat, & possit, dispiciamus, quo omnes elabendi rimæ penitus præstruantur. *Dixeris* ergo nostra argumenta, quibus §. 2. & 3. Omnem originem hebraicam Missæ subvertisse videmur, nihil urgere, quibus antiquitas hebræa in dubium vocatur, eò quod hancce vocem neq; Græci retinuerint, qui tamen ceterà vocabis hebræis inhæserunt, neque interpres Syrus tenax certè horum observator sæpius ingeminans vocem Eucharistias usurparit.

Excerpt. ad I.
de Illationem.

Nul.

Nullam quippe esse sequelam: Eò quod Græci non retinuerunt hanc vocem, cum alias retinuerint, Ergò hebraicæ non est derivationis, cum nec alias retinuerit Ecclesia Græca; sed jam pro sua libertate nonnulla ex hebraicis repetierit, uti id equidem de vocibus Amen, & Alleluja constat, in nonnullis verò & constat non repetere, quorum è numero vocem Sathan nominari posse, quâ Græcos nonnunquam pro sua libertate usos quandoq; v. vocabulo sibi proprio διαβολα expressisse, ut passim patet. Disparem haud esse vocis Missæ rationem, quæ ut ut hebraica, aut (juxta nos) Chaldaica; non tamen adhibitam legi in N. T.; sed substitui vocem λειτουργίας & ex hoc nullam vel incertiam, vel negationem hebraicæ originis colligi posse. Ex eo verò, perges, nihil evinci, quod Syrus non totidem syllabis expresserit, cum non usq; ad eò obscurum sit, & Syro interpreti præter id, quod incerti sit Autoris, tantæq; minimè vultustatis, quæ vulgo jactari solet, gloriolam promereri possit, esse sua περιπάματα, ut evincitur ex plurimis, ut è mille Luc. 8, 1. Vox δευτερογενῆς, ut sibi non intellecta prætermissa indicio est; omnem verò dubitationem de ejusdem hallucinatione eximit circa locum Johannis Baptistæ error, cum scriptum עֵי-רֵיךְ pro עֵי-כֶכֶךְ / ut nec omnem emendationem effugere posse videtur Matth. 6, 7. Cui accedit, quod nonnunquam in detorquendo & in fabulas proclivior sit, quàm par est, cuius prioris fidem facere Luc. 23. v. 2. posset in voce λαμπράν. Quare ipsorum vel nostratium confessione veteris cujusdam codicis vicem subire quidem posse, interim multis vetustis exemplaribus nedum veritati præjudicare posse neutiquam. vid. Glass. (ii) Quid ergo obstaret, quominus & hancce ejusdem hallucinationibus adnumeraremus? Esse insuper Syriacam linguam ab hebræa diversissimam, adeoq; nihil mirum, si aliquando recedat in versione vocis hebraicæ, in primis cum non semper sit metaphrastes; sed tantum paraphrastes, non tam de verborum translatione, quàm de sensus. quod paraphrastis officium est, dextra expressione, sollicitum fuisse. Quin & optimè, quid vox Missæ seu λειτουργία notet videri expressisse, dum id per מִשְׁרָר reddidit, quo quid Missa sit à qualitate sat eruditè descripsisse.

§. V. Quod porro ex patrum silentio hujus vocis tunc temporis ignorantia, aut ut sic dicam, negatur existentia, eò turpem ignorantiam prodi undiquaque. Quid n. si ex silentio Patrum quid tutò negabitur, de Chaldaæ paraphraseos autoritate, ac de à nostratibus deprædicata tan-

m. 5
m. 2
(Hinjion præ Hinnon.
(ii) lib. I. tract. 1. de Tractat. N. T. p. 137.
m. 3.
Exceptio ad certum argumentum de silentio Patrum.
m. 6

topere

toperè antiquitate, quæ vel ipsa Christi tempora antevertere, eadem ha-
 ctenus credita fuit, penitus erit conclamatum. Ut ut n. eruditiores non
 intercedant, quò minus vel Christi *σύγχρονον* vel so, aut paulò minus an-
 nis majorem quispiam constituat, non tñ. possunt, quoniam in confiteantur, ne-
 gry quidem apud Patres antiquissimos, eosq; lingvæ hebraicæ peritissi-
 mos, imò & hebraicæ in græcam versionis laude maximè conspicuos
 extare. Imò ne è scripturæ silentio quidem tutò quicquam, inferet, in-
 ferri, cum cognitissimum sit, nullibi in V. T. præceptum Polygamiam si-
 multaneam coercens protrahi posse, quæ tñ. pluribus ex nostratibus, &
 in V. T. peccatum audiat, idq; gravisimum. Certissimum nobis quoque
 esse contra Bellarm. ex Num. 20. concessio, quod inibi Angelus Bileami
 castigator, creatus intelligendus fuerit, nec dum tñ. extorqueri posse in-
 vocationem Angelorum, aut statuminari, eò quod Bileam adorans An-
 gelum non legatur reprehensus. Sed & de gravissima Patrum injuria
 conquereris, simul hanc sententiam impugnantem *ἀπαίδευσιαν* intentabis
 eò, quod Patres ejus mentionem facere videantur, uti de Evaristo, Ale-
 xandro, aliisq; ipsis Justino, Ignatio Irenæo *συνχρηστικός* constabit infe-
 rius, quibus non minorem fidem deberi atq; Irenæo aliisque. Sed quid
 multa, inquit, ne apud nostratum saniores hanc probandi viam quic-
 quam mereri suffragii. Cum n. celebris haud ita pridem mortalitati ex-
 emtus Theologus Tarnovius in eadem, cujus superius facta mentio, ma-
 teria de simultanea Polygamia occupatus esset, sibiq; Valentini Impera-
 toris legem de & in N. T. Polygamia concedenda promulgatam, tacitoq;
 consensu Patrum approbatam, objici posse videret, sic ei, quod de vel
 minima Patrius cujusdam reprehensione, ne vestigium extet, satisfac-
 turus (historiam n. ipsam ut prolixè à Niceph. lib. II. c. 33. enarratam pe-
 nitus negare vix ausus) inquit, non valere argumentum negativum ab au-
 toritate humana, nullamq; consequentiæ vim esse: hoc non scribitur
 factum ab illis, (Patribus) Ergo nec factum est: *Cum multa ab iisdem facta*
fuerint. quæ nec in literas redacta, l. injuria temporum interciderint. (kk En
 clamabit adversarius corruere nostrum adamantinum argumentum
 eadem ratione pro nostra sententia institutum! forsan, & prolixè sat,
 sat eruditè de Missa egisse sanctissimos patres, quamvis & illa scripta ad
 retardandam saluberrimam hancce doctrinam astu Diaboli inter-
 icerint.

Mem.

2.

m. 3.

m. 4.

m. 5.

(kk) Tarn. l. 2.
de Conjug. c. 26.
p. 666.

§. VI. Su-

§. VI. Sumi in super, dices, pro concessio, quod falsissimum est, hancce
 puta vocem esse Chaldaicam. Unde n. probabitur, in Deut. ullam Chal-
 daicam vocem esse admixtam? Purâ quippe tum lingvam hebraicam Is-
 raëlitas servasse. Quamvis n. in Ægypto immixti essent Ægyptiis; ob ra-
 ram tn. (non dicimus nullâ, edocti ab Hotting. exerc. Antimor. (ll) qvq̄
 dam adhuc sc. duo vel tria extare verba purè Ægyptiaca, qvæ cum He-
 bræo aliqua ratione convenient, quamvis Præ. Clar. Pfeifferus se vel vi-
 ginti convenientiam cum Hebræis observasse testetur, qvæ qvovq; eru-
 ditè produxit (mm) convenientiam hebræam eorundem lingvâ se non
 conspurcasse, sed purissimum retinuisse hebraisum; sic nec ex Chaldaï-
 ca tum quidpiam fuisse admixtum. Non ergo hanc vocem somniandâ
 esse Chaldaicâ, sed ex hebræa literatura hebraicâ דוד / quod tribuit, ob-
 tulit, denotat, ut sit foeminiûm ex masculino דוד originem trahens. Nec
 obitare, quod à Chaldæo יך exponatur. Quid n. ex eo? nil magis ex inde
 sequi, qvâm quod ex convenientia, quam habet יך cum Chaldaica
 voce paraphrastes Chaldæus deceptus eandem, quam in Chaldæa signi-
 ficationem habet, confinxerit. Nec negari posse, addet, quod sit vox in Re-
 gimine posita. Quo jure autem qværet, in versione addatur vox juxta, qvæ
 in textu non habetur? Quod si hoc liceret, quidvis ex qvovis facile pro-
 bari posse.

§. VII. Veterem interpretem equidem in simulari erroris, ac officii
 interpretis prætermisisti, sed non probari, imò & quamvis ab omni labe
 non esset immunis; nec sic tn. qvæcquam evinci, cum sit in parte sequela,
 qva ex, si Pontificii qvæcquam colligant, nos esse angve Epidaurio ocu-
 latiores, cur ergo fallacem ad hunc fontem confugere nos ipsos non
 puderet. Sed & dabit ulterius rigerosus defensor, hallucinatum esse ve-
 terem Interpretem, non tamen sic inverti intentum, cum ipsa vox ha-
 beatur in textu hebræo, ut ante dictum, nisi eandem itrephisse cum te-
 xtus depravatione concessuri fuerimus, quod tn. omnibus modis ab-
 horreremus, qvæ aliud nil denotare possit, qvacunq; tandem ratione
 vetus Interpres verterit.

§. VIII. Majori jure non rejici, affirmabit, autoritatem Papæ Pii I.
 Jacobum primum Hierosolymitanum Episcopum Missæ nomenclatu-
 ram ex sacris eruisse pronunciantis, eò quod nullus Patrum antiquio-
 rum eandem commemoret. Qvæ n. vis consequentiæ: Nulli est haben-
 da fides, nisi cujus scripta alterius cujusdam fide, autoritateq; confirma-
 ta sunt;

C

DISP. II.
 DE DENO-
 MINATIO-
 NE MISSÆ
 EX יך
 PRÆS. M.
 JACOBUS
 KÖSER/
 RESPOND.
 REINHAR-
 DUS ROTER-
 MUND, Bru-
 nopolit.
 SAXONÆ.
 Except. ad
 Vltam Resp.
 (ll) Exerc. An-
 timorip. 48.
 (mm) Diss. de
 Targ. c. 2. th. 9.

Exceptio ad
 Vltam Re-
 spons.

Exceptio ad
 Vltam Resp.

ta sunt. Sed sit sanè. Qui verò sit, ut vel ex nostris Menzerus, omni dogio major Theologus eò Matthæi dixerit esse Evangelium Matthæi, quia Matthæi vocatur, vel titulus ejusdem Matthæi præfigitur. Cur non parili ratione inferetur, Jacobi Liturgiam esse Jacobi, quia sub ejus nomine ad nos pervenit, eoq; magis verò, quod eidem à Pontifice summo juxtaq; nos ipsos seculi tot flagitiorum nondum conscii, ut Tacitus loquitur (nn) attributa sit. Quod v. additur, & assigni hanc Epistolam Pio viro piissimo, Martyrioq; conspicuo indignissimam, esse meram calumniam, neq; ullo fundamento stabiliri posse. Quod si n. omne id spurium sit, quod nostræ officit sententiæ, cui demum fides habenda? Sed omnium impudentissime quoq; negari Jacobi Liturgiam esse Jacobi aut Missam eundè instituisse, vel ex eo, quod tot Patribus eruditissimis Concilium coruscans Constantinopolitanum sextum Trullense Oecumenicum ejusdem mentionem fecerit & quidem contra eos, qui aquam

(nn) lib. 1. c. 43.
in Orat. ad
germ. seditio.

Except. ad 7.
arg. resp.

(oo) De Confe-
secnt. dist. 1.
can. 47.

vino in Evchar. immiscebant, suoq; haud fallaci applausu approbaverit. Unde esse, ut Gratianus (oo) illud securus ita erumpat: *Jacobus Eniter Domini secundum carnem, cui primum credita est Ecclesia Hierosolymitana, & Basilius Casariensis Episcopus, cujus claritas per totum orbem circumfulsit, in scripturis addiderunt nobis Missæ celebrationem.* Quibus certè, si quis fidem derogare vellet, nescire se cui adhibenda eadem esset. Fingam, inquit, fictitiam esse scriptum Jacobi Liturgiam, & simul finges, absurdè credulitatis labe omnes hujus concilii Patres sibi imposuisse.

Except. ad 8.
respons.

§. IX. Desperatæ causæ quod postea pronunciat, id negabit, admirator (aut impudens potius defensor) silentium puta Evaristi, Telephori, & aliorum, prioriq; impudentiæ cumulum additurus, de industria omissos hos esse profitebitur, ut ut non nihil de institutione Missæ afferant, eò quod non tam clarè Nomenclaturam hanc à Jacobo inditam, ut ex Pii I. epistola constare assertum superius est, demonstrent, ceterum minimè & horum autoritatem, dum ad Evaristi antiquitatem Irenæum antevertentem Missæ antiquitas possit extendi, pudere. Exceptioni misellæ (hoc n. nomine eandem ex virtute ornari putavimus) minimè per hoc satisfieri dixeris, quod I. Jacobi eadem Liturgia negatur, ut cui superius fuerit satisfactum, I. quod eadè sit ab eodem Græcè conscripta adeoq; ab eodem non legatur vox Missa, sed Liturgia. Quis n. fidem suam interponet, nosq; ; quo minus ambigamus, securos reddet, an eadem Liturgia Græco primitus idiómate sit conscripta, an latino? an forsan latina
Lingvæ

Lingvæ imperitus fuit Jacobus? qui immediato Spiritus S. afflatu actus, omnes lingvas æq; expedite locutus fuit. Aut an eò græcam prætulit lingvam, quò Hierosolymitani tantum Græcè intelligentes ipsum assequerentur, latinè v. ignari? Nec hoc dici posse, dicit, & quod latinæ lingvæ ob Romanorum militum, quibus latina lingva cum lacte infusa materno diuturniorem consuetudinem non usq; adeo ignari essent, & quod liturgiam hancce, omnibus familiarè reddere satagenus, non commodiori, quàm latinâ nulli non angulo ob victicia Romanorum arma celebri, hoc obtineri posse, speraret. Quid ni ergo potius asseramus, latinè esse conscriptam omnium usui profuturam, hanc Liturgiam, Græcè postea versam. Si vero hoc, quid mirum, quod *λετηργια*, vox habeatur in Græco, ut ut origo latinâ voce Missæ depromat. Nec nisi absurdè absurdis accenseri, perges, latinè à Jacobo conscriptam esse, hocce assertum, idèò, quod fuerit Jacobus hebræus, aut Græca lingva ab hebræa vetustissima. Quid n. novi quæso hoc vel temporibus nostris, ut vel Syrus natione idiomate latino non nulla luci exponat, quò plurimorum lectionem sibi polliceri queat. Qui ergo quicquam haberet dubii in ejusmodi sancto Apostolo, Christoq; *ἀδελφότης*; quem unica cura:

— *hec cogit & versat sub pectore fixa,*

Ut communissimâ, quæcunqve demum sit, Dei gloriam amplificaret, gentiumq; duritiem qualicunq; ratione emolliret. Ad quod certè parum facit, quod rationis loco adjicitur, Antiquitas Græcæ lingvæ, quamvis de ea forsanelis moveri possit, certè utraq; Hierosolymis cognitissima, quicquid tandem de Antiquitate sit? Sed & sua antiquitate Græca multis parasangis Latinam post se relinquat, quid obstitit, inquit, Marco, quo minus Evangelium suum primitus latinè conscripserit, postea verò græcè posterorum bono reddiderit, ut ut Jacobum si non *σὺν χρονον*, certè vix decennio majorè habuerit. Sed sit tandem, inquit, (En quam facilis, liberalisqve est adversarius!) ex liturgia Jacobi nihil posse evidenter evinci, supplere tñ. hujus locum omni exceptione majores Petri & Pauli Liturgias, quas non posse nisi latino idiomate esse consignatas, utpote Latinis vix absque interprete aliam lingvam assequentibus. His a. insertam vocem Missæ, qua temeritatis specie negabitur? Quare certum esse concludes, eruditos cæterà viros, quos revereri par esset maximè, dimittendo hebraicam Etymologiam, cui tamen hæc vox in cunabula sua deberet, non omni industria in eam inquisivisse,

quod absurdum minimè, cum nonnunquam bonus dormitet Homerus.

§. IX. Speciosè sic, ac plausibiliter, fateor, Pontificiæ hebraicæ originationis commentum incrustari posse, ut tamen despondendum ob id animo nemini esse putemus, quo minus Aristarchi hujus sophisticationes aggrediatur. Nos quidem non magno labore larvam detrahi posse confidimus.

Respon. ad 1.
Excepti.

§. X. Quod ergò consequentia ex consuetudine Græcis alias retinendi Hebræas voces per consveta, robur suum desumens non vacillet, hæctenus ex cordatioribus nemo, quod sciamus, inficiatus est. Obsecro, si esset Hebraica tantiq; Apostoli (quantus n. Adversariorum elogio fuit Jacobus Episcopus!) autoritate in Ecclesia admodum recenti recepta, qui contingere potuisset (tuâ conscientiam ipsammet testor) utne semel quidem vel Græcus, qui in, vel invitus pluribus in locis eorum Patronus esse cogitur, nec Syrus nonnulla affinitate Hebræo junctus, vel reverentia ergà tantum Apostolum usurpassent, certè omnibus reliquis prætulissent. Sed non seqvi, *dixeris*, Græci in aliis vocem Ebræam retinuerunt, ergo & hanc. Verum quid ni solida hæc esset consequentia, quæ ab omnimoda paritate ac consuetudine progreditur. An alias admittit conditionis, aut illustrioris est indaginis vox Osanna, non credo, facile largientur Pontificii, ne minora ei attribuant, cui summa deberi vociferantur. Cur ergò istam ex Hebræo retinuisset, hanc v. minimè. In libertate hoc Græcorum positum, perges, & quod non adeò commoda facilisq; hujus similitumq; evenerit versio, hujus v. vocis sensum adæquatè à Græcis exprimi valuisse. Diluturi & hoc libertatem dicimus, non quidem denegandam græcæ linguæ, nec tn. ea ejusdem consuetudini erat opponenda, contraq; eandem extendenda. Hoc volumus, non equidem adstrictam fuisse linguam græcam sive potius Sp. S., ut per Amanuenses retineret, (sic nec Syram) quasdam voces Ebraicas, quis n. eidem hanc necessitatem injunxisset, sed tn. liberè ut plurimum easdem retinuisse, ut nonnunquam vivacius cujusdem sermones regionumque consuetudinem interpretaretur, ut non tam quæstio sit de ejusdem potestate, quàm voluntate. De facilitate v. & difficultate reddendi, quod prætenditur, nihil sanè est, quæ n. major difficultas Græco קָנַחַת per $\Sigma\omega\zeta\epsilon\ \mu\epsilon$ vel $\Sigma\omega\pi\epsilon\ \mu\alpha$ sensum consequendi, quàm קָנַחַת per $\lambda\epsilon\iota\tau\epsilon\gamma\epsilon\ \gamma\iota\alpha\upsilon$: Sed sic placuit græco, an potius Spir. S. eodem sono introducere applausores Christi & congratulatores devotos cum quadam
Con-

Constructionis anomaliam, loco Vocativi Dativum ἡμῶν apponendo, quod non nihil inserviret vocis hujus sœtæ per L ex Josuæ 10, 6. Pl. 44, 4. Pl. 86, 16. Jud. 12, 27. Constructioni, ut quidem (pp) Drusio placuit, nisi forsitan accuratior non tam pro Imperativo, quàm solennis voti & acclamationis nomine, quæ ad ipsum vocetur, quod sub dictionibus $\text{I} \text{H} \text{S} \text{H}$ continetur, ut plena sit constructio, ὡσανεὶ ἔσω τῶ ἡμῶν Δαβὶδ', ὡσανεὶ ἔσω ἐν τοῖς ὑψίστοις. *Salus ea, auxilium illud, quod per Hosanna innuitur, contingat Filio Davidis, contingat ei in locis altissimis, sumens, visus fuerit Lud: de Dieu (qq), quem in senium quoq; inclinant Junius & Tremellius in Not: ad versionem Syriacam. vid. Qvistorp. (rr) Nobis quidem, si morem tunc temporis & in hac voce receptissimum fuisse non nihil accuratius evicisset, eadem maximè hæc ultima probaretur. Quod tamen sic quicquam nobis officeret, cum benè à Græcis reddi potuisset $\text{I} \text{H} \text{S} \text{H}$ per ὁδὸν aut alio æquivalente, quod à nobis probandum erat. Sed sic ut dixi, placuit Græco, hicquæ; mos eidem est receptus. Exemplum $\text{I} \text{H} \text{S}$ plane est ἐπιπεσδιδόνουσιν nihil aliud arguens, quàm ipsum subjectum puta Diabolum, qui per $\text{I} \text{H} \text{S}$ exprimitur, alio nomine pro ratione qualitatū aliarum puta vitiosarum ac perversissimarum actionum insigniri posse, ipsam v. vocem $\text{I} \text{H} \text{S}$ per vocem Διαβόλος expositam esse neutiquam evictum est. Imò incommodius paulò hoc à Græcis factum fuisset, minus n. accuratè vocem specialiter talem $\text{I} \text{H} \text{S}$ expresissent, utpote, quæ non Calumniatorem, quem rectè assequitur vox Διαβόλος, sed adversarium quemlibet ac resistentem notat, adeoquæ; generalior est, ut vel ex Lexicis notum est.*

(pp) Drusius in Comment. poster. ad vocas N. T.

(qq) Commene in quatuor Eb. angelist. in b. l. (rr) Annotat. Bibl. N. T. p. 58.

§. XI. Censura porro, quæ in Syrum Paraphrasten exercetur, hoc quidem in puncto iniqva est. Non equidem pertinaciter contendimus, eundem de vetustate ad ipsa Apostolorum tempora sese extendente gloriari posse, sicuti ejusdem immodico amore abreptos quosdam è nostratibus etiam, puta D. Franzium, qui divinam & ab Apostolicis viris comportatam absquæ dubio (piè quidem) profiteretur; qui verba Christi & Apostolorum recentia adhuc mentemquæ; optimè novissent, utpote quæ lingua (Syriaca) ipse Christus usus fuisset, (quibus ultimis verbis, quod Christus & ejus σύγχρονοι linguâ Syriaca eaq; dialecti Antiochenæ, seu Comagenæ, quæ Nov. Testam. paraphrasis conscripta est, (Nam aliàs non nescimus & latius accipi, ut & Babyloniam & Hierosolymitanam ambitu suo absolvat quæ ratione si sumitur, utiq; concedimus, Christum locutum fuisse

Responsa II. Except. 1. m.

num (ddd) aliosq; Neq; tn. ob id ad ipsius vetustatem temerè provòcatū largimur. Quamvis n. exactè vel annus vel Autor determinari nequeat, vix tn. ambigendi ratio est, qvo minus eundem antiquissimum statuamus eò, qvòd fidelissime ex N. T. Archetypo sèpissimè expressa noscatur, nonq; rarò ritus commodissimè exponat, ut commentarii ad instar sese habeat, qvòd vix esset, si posteriora tempora hunc partū enixa fuissent, tum etiam antiquissimorum mentione, puta Jacobi Syri, qvi Concilio Nicæno interfuit, aliorumq; vetustatem suam prodat, imò & Codices reperiantur antiquissimi. Vid. Walton. l. c. th. 39. De Autore v. ipso ejusq; denominatione, qvòd minus exactè constet, qvòd inferatur? si omnem fidem ei derogare velimus, cujus rei Autor ignoratur, qvòd fiet de Epistola ad Ebræos, qvam à Paulo conscriptam à pluribus, etiam accuratissimis, ut Mentzero contra Pistorium q. 247. teste (eee) Gerharo (eee) In Exe-
 gesi cap. X. 16.
 274.

Hoc Photius velit & multum plaudent Ariani

Hoc Nestor foret & Ambrosia Enjedino. Actum insuper jam esset de primario telo Papæorum, qvòd hocce pro missatico Sacrificio in nos torquere Papæi assolent.

§. XII. Sed nec Syram Paraphrasten ab omni crimine absolvimus, Iubentes meritò consistentes eundem qvòd humani passum, nonnullam quamqvædam prætermittendo, nonnulla non assequendo, fuisse. Unde Hackspanius (fff) sic inquit: *Desunt nonnulla. haud inficior. in Translatione Syriaca, abundant alia quædam cum vulgata conveniunt ob græci textus lexi-
 onem variam vel ad notandam Emphasin, qvam loci postulabat scopus & circumstantia.* Idq; adducta ab Adversario ex parte probant. Luc. 6, 1. in prætermittenda voce *δευτερον* (per qvam notatur Scaligerò (ggg) illud Sabbathum, qvòd proximè τὴν δευτεραν τὴν πρώτην s. secundam paschatos est secutum h. e. 31. Martii s. 19. Nisan, sicuti secundum Sabbathum à secunda feria Paschatos (26. Nisan s. 7. Aprilis) *δευτερον* tertiam (s. 14. Aprilis) *δευτερον*, & sic usq; ad Pentecosten dicendum est, idq; eò qvòd ejusmodi numerandi modus ex ipsa scriptura erui com-
 modè queat, Levit. 23, 15. qvin & injungi videatur, cum dicitur, ut à secunda feria ad Pentecosten septem Sabbatha exclusivè computarent. Cui sententiæ paucis nec forte nisi Epiphania ante Scaligerum cognita li-
 teratores accuratiores tantum non omnes accedere compertum est,

Drus

(ddd) Dissert.
 Philolog. à 8
 32, ad 42.

(eee) In Exe-
 gesi cap. X. 16.
 274.

(fff) Dissert. 4.
 qvadrige de
 locutionibus
 sacris de ob-
 servat. Arabico
 Syriaci lib. 6.
 p. 182.
 (ggg) lib. 7. de
 Emendat. pag.
 557. Et in Isa-
 goge lib. 1. c. 6.
 thes. 1.

Drusius, Casaubonus, Calixtus, Hackspan, Schmidius, Coccejus, Lichtforus, Frischmuthius in peculiari de hac materia Disputatione, aliq; plures, imò & ipse Scaligero Mastyx Petavius (quos citatos vide in Disputatione novissima Henrici Mülleri) (ut ut incomparabilis Grotius in notis adhunc locum ratione minus pregnante discedens, Pentecostes festum intelligat, cujus objectiunculas indignas tanto viro simul cum Maldonati imparis hyperaspistis rejectas apud Hackspan. in notis ad varia script. loca vide) probabiliter admodum imbecillitatem suam prodit, quod quidem mireris in homine Syro, cui ritus Judaici debuerunt esse noti, ut Casaubonus loquitur. Par v. ratio alterius loci, quo in cespitasse putatur, non est. Scimus equidem Casaubonum (hhh) in ea esse sententia, ac si Syrus ponendo עיניך per עיניך Jod cum Nun perperam permutasset, idq; ex Arraba paraphrasi evincere fategisse; nec v. nescimus Casaubonum ab Hackspanio c.l. ob id vapulare, utpote qui ex Codice alio manuscripto satis accurato comprobatur ejusdem Casauboniam virgulam eandem hoc in puncto non commoverisse, vid. ipsi, loc. cit. Quod verò Matth. 6, 7. vocem καταλογεῖν facillimè interpretationis obscurissima voce involverit, minimè laudari posse censemus cum laudato Casaubono, si modo ea vox Syri Paraphrastæ est, nec eadem corrupta censenda. Ab errore tandem circa ultimum vindicatur Syrum Paraphrasten laudatus Hackspan: contra Casaubon: loc. cit. p. 180. th. 2. Potuissent, fateor, plura, si jam nobis esset propositi, præter ea, quæ ab Adversario adferuntur, *ἡ καταλογία* Paraphrastæ Syri enodare examinareq; quod dudum Glaslius in vindicatione locorum N. T. hinc inde solidè, ut solet, præstitit, proponi. Sed quid tum? hallucinatus sit Syrus Paraphrastes sæpius, non tamen ex eo solidè inferre licebit, Ergo & hic loci versio ejusdem hallucinationibus annumeranda erit, aut, Ergò ipse in ritu quodam exprimendo adduci neutiquam poterit eò, quod vitii quibusdam scateat: Si enim ob id statim rejiciendus est, cur quæso Papæi LXX. Interpretum versionem auro contra pretiosiorum rem habent, dignamq;ve, (quod *Φορητὸν ἄκισμα* inculcat Bel-larm.) æstimant, ad quam fontes ipsi, quod eadem vanitate de Vulgata nonnulli asserunt, (quamvis non omnes, eosdem furor agat) corrigantur? Cur eidem temerario profus ausu *ἀσθεντίαν* affingunt, totq; argumentis pertinaciter propugnant, quod facit Morinus (iii) Sixtus Senensis (kkk) Ferdinandus de Esculante, teste Hottingero lib. 1. cap. 3. de

(hhh) Exercit.
XIV. ad annu.
XXXII. num.
2. pag. 229.

(iii) Exerc. Bi-
blie. Exercit.
XVI. lib. cap. 1.
p. 186.
(kkk) Bibliorb.
fac. lib. VIII.
hæres. XIII.
pag. 849.

trans-

translationibus græcis & latinis Philolog thesauro Bellarm: (III) vide Calovium in Crytico Sacro p. 705. seqq. Quam tu. innumeris erratis scaterere, vel ipsis adversariis Veritas, ut confiterentur, extorsit, quod quidè haud obscure patet ex Pererio & Lorino de Conciliatione Gen. 46, 27. Act. 7. 14. vid. Calov. p. 337. De versione græca LXX. Interpretum ipse Morinus fatetur l. c. nonnunquam quid omisisse, nonnunquam addidisse. At certè hoc est errare. Ergo lubentes Adversarii concedant eò, quod nonnunquam quispiam omnia acu non attigerit, planè nihil ipsi quicquam credendum, minimè concludendum esse, nisi omnem fidem & LXX. Interpretibus & Canonizatæ Canonica (si Diis placet) autoritate Concilii Trident. Vulgatæ Versioni, quam superius ea, qua digna est, laude eveximus, derogare velint. Quod quidem, si suam thesin *Φιλάρτων* cupiunt, ut cupidè cupiunt, facturi non sunt, adeoq; tantum in ea virgula sua invehantur, quorum error in medium protrahi potest, quod tu. in loco, què jam nos exercet, hæctenus non vidimus. Firmiter v. nobis adhuc concludere videmur, quia mos Syri Paraphrastæ est neutiquam recedere ab usu receptis & retinuisse vocem *ܡܘܨܝܐ* / siquidem eadem trita, ut quidem dicitur, fuisset, Cum v. non habeat, nec idem, quod nostri observatores volunt eo denotatum fuisse ut credamus, à nobis impetrare possumus. Quæ de Syriacæ Lingvæ diversitate ab Ebræa urgentur, planè sunt ἀλλότεια nihil huc facientia. Quamvis n. jam controversiam istam, an Lingva Syriaca & Chaldæa ab Ebræa tantummodo idiotismo & dialecto propriè voce accepta (si n. accipias pro qualicunqve convenientia, nulum Adversarium habes) distingvantur, seu tantum in flexione ac literarum Homogenearum præsertim immutatione à se invicem distent, uti statum controversiæ format Meierus, (mmm) Quod quidem ab Eru. ditissimis olim affirmatum deprehendimus. Fullerus, cui ac. cedere videtur Qvistorp:, (nnn) novissimè autem sibi datum esse, ut accuratius sollicitiusq; vinceret, mihi ante tr. eniū affirmabat, cl. Raviq. (ooo) quod strictim in delineatione Orthographiæ & Analogiæ Ebrææ fecerat. An v. non in flexionibus ac literarum imutationibus; sed & multis essentialibus thematibus unam ab altera distare ac tantum recedere, ut discrimen earum colloqvendi facultatem penitus auferat, cui opinioni adherent Hotting: (ppp) & Walkonus (qqq) Bonfrerius Jesuita (rrr), mordacissimè a. defendit Meierus (sss) probatq; tum ex ex Deut. 27, 49. quem de Chaldæa gente intelligit, cum ex cap. 1. Daniëlis, cum quoq; ex 2. Reg. 18. quod Chaldaicam linguam non fuisse intellectam à plebe probare

D

firma-

(II) lib. II. de
serbo Dei c. 6.

(mmm) Cap. 1.
Philolog. Sacr.
part. 1. p. 67.
(nnn) Annos.
Bibl. in c. 31, 47
Genes. p. 56.
(ooo) In Diss.
pag. 29. & 49.
de duadim.
(ppp) Lexic.
Harmon. pro-
amial.
(qqq) c. 12. n. 1.
(rrr) prolegom.
prolegom. in
tot. Script. S.
p. 42.
(sss) part. 1.
Philol. Sacr.
cap. 1. & 2.

(iii) *Synopselct. d Philal. qv. ast. 1. disp. proem. qv. 9.*

(uuu) *In Notis ad hunc loc. (xxx) de vulgata versione in Cryptico. S. pag. 527.*

Exceptio ad 1. Respons. Exceptio 1. Num. 1.

n. 3.

n. 3.

firmiter videtur, tùm quoq; Hieronymi Confessione approbat, adde Cl. Pfeiffer: (trr) qui posteriùs quoq; defendit, terminare velim minimè, aut cum Franzio facillimam Syram Hebræa intelligenti intellectu, imò rariùs eandem discedere pronunciare præsumam; nihil in quivquam, si diversitatem immensam largiremur, obtineret. An n. adeò insolens est, ut lingua, omnimodè ab altera recedens, retineat vocabula nonnulla alteri propria. Nullius sit iudicii Adversarius, si hæc affirmat. Nonne græca ab Ebræa & Persica immanè quantum distinguitur, quis v. citra ἀπαιδοσίας ac ἀμαθίας notam, Alleluja, ἀγλαρίεβεν, πρὸς ἄνδρα Act. 7, 43. voces esse non græcas alteram Hebræam, alteram Persicam, ultimam Ægyptiacam Iudice Ludovico de Dieu, (uuu) Calov: (xxx) inficiabitur? ne jam protraham Chaldaismos V. T. insertos, lingvæ juxta Adversarium diversissima ab Ebræa, quod videtur inferius negare. Paraphrasten quod ulterius addit, magis fuisse & nonnunquam voces proprias non rectè reddidisse (eodem honore dignatur etiam LXX. Interpretum versionem) illud ut non negamus, imò quandoq; ne Paraphrasten quidem; sic in hac notissima voce (loqvor ex mente adversarii) tanta Autoritate inducta eundem hallucinatorum fuisse, hæc tunc rationem nondum vidimus. Sed & si jam nostri instituti esset exponere, an rem ipsam Syrus voce שָׂרָפָה *sanctus* expressisset, nullo negotio ne Paraphrasten quidem egisse, utpote cujus vox coluviem flagitiorum ac Idololatrias adeò non exprimit, ut à sanctitate eandem longè remotam esse, dici queat; sed sic Theologorum jura atrectaremus. De voce enim ipsa, an assecutus eandem sit, sumus solliciti, quod negamus.

§. XIII. Sed excipias ad responsa, Syro Paraphrastæ, cujus Autor adeò incertus, nihil conciliari fidei per hoc, quod Epistolam ad Ebræos, ut de ejusdem Autore secundo olim sit dubitatum, canonicam agnoscamus, cum diversitatem maximam importet & inspiratorum immediata conditio & constans Ecclesiæ Græcæ receptio, de quorum neutro sibi Syrum Paraphrasten gratulari posse. Eo ipso addes; quo pluribus erroribus Syrum scaterere conceditur, tacitè simul concedi, quam imbecilles fundamenti probationes ex hac pharetra desumantur, quamq; is minoris longe sit autoritatis, quam ut res nonnullius momenti ejusdem arbitrio concedi queat. In primis a. Isaaci Casauboni animadversoris nostramq; eandem cum ipso tibias infantium, temeritatem manifestà contradictione coerceri, dum idem jam sistitur Confessor simulq; Admirator, Syrum non usq; adeò Antiquitatum Judaicarum peritum fuisse, ut

se, ut ignorarit quid sit *θεωρητικόν* cum tn. superius à nobis ejusdem
 verba ad evincendum intentum laudata fuerint, quæ fidem Syro, ut re-
 rum Judaicarum scientissimo, non esse denegandâ propugnassent. Mo-
 tum sane Gerhardum vel juxta nosmet Theolog., cujus meritis ac vir-
 tutibus par non posset inveniri oratio, incomparabilem, ut antiquitatē
 ejusdem ultra 900 annos producere non fuerit ausus. Qvin candidē
 cordateq; in Alstedium (xxx) sic primis Antiochenis Christianis accen-
 sentem invehi. *sed nequaquam ad Apostolos vel ad tempora Apostolorum e-
 jus origo referri potest, partim eò, quod nulla prorsus ejusdem mentio extet a-
 pud Clem: Alexandrinum, Originem, Eusebium, Athanas: Theophyl. Epiphan.
 Hieronym. Cyrill. Theodor. & alios, qui vel in Syria vel in Ægypto docuerunt
 vel de variis Scripturarū editionibus differuerunt, & quoq; eò, quod in Titu-
 lis & sectionibus capitum mentio fiat Venerationis Crucis Precum pro de-
 functis, Vigiliarū, Memoria sanctorum aliarumq; ejusmodi rerum, quæ tem-
 poribus Apostolorum nondum fuerunt in Ecclesiam inventa.* (yyy) Diversis-
 simam v. ulterius urgebis esse rationem Syræ & LXX. Interpretum. Illam
 incertum habere Autorē multisq; insuper hinc inde scaterē vitiis, Hanc
 v. esse certorum hominum sub Ptolomæo ante Christum 291. congrega-
 torum, quorum nomina etiamnum à Judæis referantur, eorumq; *θεο-
 πρεπιστων*, adeoq; authenticâ, nonq; nisi rarissimis non tam vitiis, quam
 sphalmasi, scaterē, ex iisdemq; optimē quidē posse probari, ex hoc v. mi-
 nimè. Non sat tandem, *dixeris*, esse causâ, quod de majori, quam Idiotis-
 mi sive dialecti Ebrææ cum Syriaca differentia subdubitarem, imò
 & in alteram partem proniores videri vellemus, cum radices maximè
 nonq; levi aliqua mutatione l. terminatione diversę sint, nec minq; quod
 neuter alterum intelligere queat, necessariaq; sit peculiaris informatio
 ac grammaticâ satis superq; prodant. *Ubi n. sola dialectus diversa* (verba
 Bonfrerii (zzz) Adversarii) *vbi vel omnes propemodum voces eadem sunt le-
 vi aliqua mutatione, vel terminatione diversa sunt, qualis diversitas in græca
 lingua Dialectis eruitur, uti Galilæa ab Hierosolymitana erat diversa Matth.
 26, 43 it. Ephraimæ à Galeaditica Judic. 12, 6. vixq; inter ejusdē regionis incol-
 las sit ut in diversitas urbibus non sit talis diversitas.* Hæc ille: adeoq; non
 majori jure, easdem credi lingvas, quam eadem censerī debent lingua
 Latina, Hispanica, Italica, Gallica, tum inter se cum Latina, à qua om-
 nes originem trahant sive eadem erunt germanica, Flandrica, An-
 glica, quod per absurdum esse sat constat.

n. 40

(xxx) lib. 8.
 præcognit.
 p. 113.

(yyy) Methodo
 Studii Theol.
 pag. 64. 65. 66.
 seqq.

Except. ad II.
 respons. prima
 Except.

Except. ad III.
 respons. prima
 Except.

(zzz) l. c. in
 præloquio.

Respons. ad Ex-
cept. ad Re-
spon. Except.
Rs. l.

(aaaa) In Ex-
eg. cap. X. ts.
274.

(bbbb) In Cō-
ment. cap. V.
(cccc) lib. VII.
Biblioth. sac.

74.

§. XIV. Sed hæc non habent adeò difficilem explicationem. De differ-
rentia n. inter scriptū ad Ebræos & Paraphrasē Syri, quod illud in media-
to ductū Sp. S.; hujus v. minime scriptū, quæ urgentur, facillimi sumus.
Verissimū n. est, quod Epistola ad Ebræos sit scriptum θεόπνευστον, Syri-
ca paraphrasis minime. (Quamvis falsum sit, nunquam eja autoritatem
in dubium vocatam esse, cum Latina Ecclesia eandem diu ut spuriam
non receperit, quod multis persequitur Gerhardus (aaaa) imò ne Græci
quidem omnes.) Sed ex eo nihil nostro asserto ejusdemq; firmitudini de-
rogatur. Tantum n. Adversarii consequentiam: *cujus rei Autor est incer-
tus, ex eo nihil potest probari quicquam*, ob incertitudinē sine omnimoda
exceptione veram esse negavimus, cum juxta Papeos ipsos nonnullos Au-
tor Epistolæ ad Ebræos ignoretur, cujus tamen derogatur Autoritati eò
nihil quicquam, Cajetanus (bbbb) Sixtus Senensis (cccc). Ergo conclusi-
mus κατ' ἀνθρώπων, eò quod de Autore cujusdam operis exactè non con-
stat, non omnis probatio illustrans confirmansq; intentum exesse ju-
benda est. Quæ consequentia utiq; verissima, utpote cujus paritatis ra-
tio utrobiq; eadem est. Est vero non tam Autor ipse, quam rei sive scripti
dignitas, quæ fidem sibi conciliabit derogabitq;. Et sicut Epistolæ Ebræ-
orum Autoritas (loquor ex concessis) excludit omnē dubium, quicquid
sit de Autore; sic cum Syrus Paraphrastes sit antiquissimus, nonq; raro
rituum Judaicorum malè gnaros erudiat evolvatq; utiq; si aliis rationi-
bus adjungatur ejusdem Autoritas, contemnenda non est. Acceptamus
autem porro, quod ex Gerharo pro sua sententia urget, gratesq; agi-
mus, quod firmum ex silentio patrum posse neci argumentum eo ipso,
dum ipse usurpat, confitetur, quod tñ. haud ita pridem tantis viribus nega-
bat. Sed κατ' ἀνθρώπων cū hæc dicta, utiq; rectè sit, uti solent, sic habeat. Ma-
ximè ab Erudito orbe fieri Gerharo, ut qui tantillo tempore tot pera-
grarit Eruditorum scripta, ut nisi tot indiciis convictus, vix fidem habe-
re possit, tot vero eruditissima conscripserit, ut Eruditi hæc tamen de in la-
bore pari desperarint. Eo tamen non obstringimur, ut in opiniones e-
jusdem juremus (quod Philippus à sanctissima Trinitate, in præfatione
sua in Thomam Thomæ pollicetur) ut ab aliis meliora edoceri non re-
cedamus. Liberum hoc cuivis reliquit Gerharus, ut quispiam à se rece-
dat, sicut passim in re dubia minimeq; salutem concernente patet. Ra-
tionibus autem laudati viri satis facturi dicimus, minime mirum eos-
dem non fecisse ejusdem mentionem eò, quod nulli ferè hujus lingvæ
aliqualem

aliqualem notitiam habuerint. Certum aliàs vel certè plusquam probabile ante tempora Hieronymi, Epiphaniï aliorumq; existisse paraphrasin. Urgebis quidem prætermisionem Hieronymi in Catalogo Scriptorum Illustrium Ecclesiæ, Lingvæ Chaldaæ, à qua Syra tantum dialecto strictè loquendo distinguitur, ut vult Bri: Waltonus, (ddd) non usq; ad eò imperiti. Sed ex eo nihil magis extorquebis, quam eo tempore, quo Catalogum laudatū bono publico scripsit Hieron: nondū vel Chaldaicæ, Syriacæ Lingvæ cognitionem hausisse, sed jam provectiore ætate demū post ea tempora in iisdem informatum fuisse, cui non refragamur. Cœterum si ejusdem Lingvæ gnarus fuisset, certè nec Jacobi Nūbenæ Episcopi, nec Ephremi Archelai Bardesanisq; scripta silentio involvisset. Vide Walton: (eeee) Sectiones a. ac Crucis inscriptiones nihil magis evincunt, quam illud Heidelbergensium inventum exemplar ea tempora, quæ cœterà huc paraphrasi non inveniuntur, non attingere, eorumq; temporum more in scriptum esse, quod non illibentes fatemur, ex eo tamen minimè concluditur, antea alium, qui has recentiorum seculorum notas non inscripsisset, neutiquam existisse, quod nobis cum aliis pluribus utiq; videtur. Sed perendum. Si nulli fides habenda, nisi de ejus rei Autore constat, tunc conclamatum erit de Vulgata Conc. Trident. authentifata versione. Quot n. de eadem sunt sententiarum divortia? Nonnulli Hieronymo acceptam eandem ferendam censent; sed quæ hi præmia reportant à Budæo (ffff) aut gratiam ineunt apud Bellarm. (gggg) Maldonatum & alios quos congregavit Hottingerus (hhhh), Stulti, verbo, audiunt Bellarmino. Nonnulli v. Autorem istius planè ignotum dicunt, ut Galatinus (iiii). Alii ex Veteri Italica & nova Hieronymi constatam; sed & hoc Autore incerto, idq; Baronio (kkkk) (ass quantæ apud Papæos Autoritatis viro) tam certum est, ut inquit: *Quoto verò anno, quove Autore incertum remanet.* Imò cur Veteri Interpreti tantam injuriam fieri conquirebatur Adversarius, cum tñ. ipsius Autor penitus ignoretur, ut Hieronymus confitetur ipse? Eius hæc omnia persequitur Caloyius (llll). Cur ergò, inquam, eidem infallibilem Autoritatem tribuunt & incerti Autoris & ex propria confessione plusquam sex milibus vitiorum scætentis (ut superius vidimus) hunc v. (Paraphrasten Syrum) indignum censent, cui aliqua habeatur fides? Sed quid multi sumus in iis, quæ apud saniores Papæos in confesso sunt? quid n. notius, quam serrea fronte Papæos maximo conatu ad Syri Paraphrastæ Autoritatem provocare, quando perverso furore in assignenda Sacro cœdici corruptione toti

(ddd) Dissert.
de Lingvæ Ori-
eni. th. 32.

(eeee) l. c. th. 39.
pag. 67.

(ffff) Annot.
ad digesta p.
1168.

(gggg) lib. 2. de
Verbo Dei c. 9.
(hhhh) lib. 1.
cap. 3. pag. 378.
Critico. Phi-
lolog.

(iiii) De Arca-
nis Christianæ
Veritatis p. 286.
(kkkk) Ad an-
nū Christi 234.
scil. 47.

(llll) In Critico
sacro p. 512.
1344-1699.

(mmmm) lib.
1. Tractat. 2.
part. 2. p. 156.

sunt. Detestandæ illius insanix apud Bellar. Burgensem aliosq; hinc inde
occurrunt flosculi, quod vel unius Joh. 5, 7. examen, quem Syrus præter-
misit, satis superq; ostendere posset, confer Glasium (mmmm). Anne i-
gitur impunè illi ad eundem provocabunt, nos v. minimè? Unde hanc
prærogativam, nisi forsan recentiori præscriptione à fratribus de Valen-
burch in negotio probandorum Articulorum fidei ex Scripturis interpolatam
nobis obtrudere satagent. Nec v. opus est, ut prolixius occurramus, quæ
ex vitiositate ac errore Syri Paraphrast. eliciuntur, cum vel illud solum,
quod ex ingenua ingenuorum Papæorum Confessione pluribus scate-
te vitis conceditur Vulgata Versio, quam tamen ut Asylum probatio-
num obtrudere sustinent semper, os obturare possit.

N. 3. satisfi.

§. XV. Neq; Oedipo indiget in tempus conficta Casaubono nobisq;
eundem laudantibus contradictio. Casaubonus n. neutiquam dixerat,
Syrum semper & ubiq; esse peritissimum nullibiq; hallucinatum, quin
potius eundem Interpretem jam erroris, jam obscuritatis, jam prolixita-
tis jam ignorantix arguit, idq; doctiorum iudicio rectissimè, ut passim
Exercitat. Anti-Baronianæ evincunt, sed quod $\omega\varsigma \epsilon\pi\iota \tau\omicron \nu \lambda\upsilon$ & ut pluri-
mum fidelissimus sit rituum Judaicorum Interpret, adeoq; mirum sit,
quod tanti Apostoli autoritate introductum ritum non iisdem, quibus
Apostolus verbis usus erat, descripserit. Quo sanè evanescere coactam
contradictionem nemo non videt. Sed *in stabis*, quod si ergo in ritibus Ju-
dæorum exprimendis nonnunquam aliquid prætermisit, minus tuto de-
negabitur hic ritus Missæ primæ Ecclesiæ ex eo, quod Syrus nullam e-
jusdem mentionem faciat, aut ejusdem ritus vocem non expresserit. Ve-
rum ut ut necessariam eam consequentiam nunquam affirmaverimus
solitariè positam, maximè tñ. probabiliter ex ejusdem prætermissione
Missæ negationem inferri dicimus. Si n. eadem à Jacobo instituta, ut
fingitur, qui 30. annos integros (& hæc ex ipsorum mente) Hierosolymi-
tanæ præsedet Ecclesiæ, proximeq; Syra versio post hæc tempora confe-
cta est, ut quidem Franciscus Burgenfis Missæ cœterà propugnator nulli
insania cedens, (invito Adversario) *indubitanter se hoc tenere ait* (nnnn)
Qui ausus fuisset vocem solennissimè à sanctissimo Viro introductam
repudiare, aliamq; substituere. Alia v. adhuc est ratio rituum tempore
Christi adhuc usitatorum, ad cujus tempora, quia non pervenit Syrus
Paraphrastes, in illis quovq; facilius quicquam humani pati potuit, quam
in hisce, quæ vel suo tempore facta sunt, vel proximè tamen eadem an-
teverterunt. Quamvis non immeritò miremur ejusdem rei inscitiam.

§. XVI. Di-

(nnnn) In pr. e-
fat. in N. Test.
num. 6.

§. XVI. Diversitatem in super inter LXX. Interpretes & Syrum Paraphrasen fingi ex q̄; falsa hypothesi proficisci nemo ex Eruditis ignorat. De Autoribus LXX. certò constare dissensus Autorum per facile refutat, quorum alii unum, alii quinq̄; , alii aliter propugnant, quòd ut à pluribus jam ad nauseam inculcatum consuetò prætermittimus, vide præ cæteris eruditè hæc tractantem Hottingerum (oooo). Quamvis forsitan in hoc discrimen quoddam agnoscendum sit, quòd LXX. versionem sub Ptolomæo ejusdemq̄; jussu scriptam aliquibus indicis sciatur vel potius putetur (ut ut nec ignoremus à Scaligero negari hæc ce teste Hottingero (ppp).) Quo v. vel sub quo Imperatore Syra sit conscripta, ignoretur; De Autoribus tn. ipsis nulla est differentia. Eodem morbo laborant quæ de Authentia recoquit Adversarius. Non nescimus quidem plurimis argumentis ut plurimū sat jejunis nonq̄; nisi fabularum Patronis dignissimis eam suffulciri, nec tn. ignoramus, quam egregiè partim larva his argumentis sit detracta à Calovio, (qqqq) partim, quam pulchrè ac invisiè eadem Authentia decem pluribusq̄; argumentis complosa, quò Adversarium remittimus. Non tantū tandem Sphalmasi quibusdam sed vitis erroribusq̄; quibus nullus color obtendi potest (uti vel unicum comprobat, quo generationi Gen. 46. integram generationem inserendo temporum maximam confusionem introduxerunt LXX.) scaturite conspurcatamq̄; esse, hætenus ostenderunt multi & in primis falsè iridentem Authentiam post Prophetarum Apostolorumq̄; tempora & vitia plurima monstrantem comperieris Hotting. (rrrr) Cum ergo æq̄; suos patiatu manes, pluresq̄; quam Syriaca paraphrasis, quid ex eadem obtineri pro Papæis poterit, multum vero, cum sibi videantur eadem evincere, quâ licentia ex Syro Paraphrasæ probandi licentiam nobis denegabunt.

§. XVII. De diversitate tandem Syriacæ ab Hebraica Lingva, an Dialecti tantū eadem sit, an major, litem nemini movimus, neq̄; in alteram partem magis propendimus, sicut equidem nobis ab adversario assignitur, ex hoc quippe nihil quicquam nostræ decedit assertioni. Sufficit nobis, quòd Syro in more positum sit voces more tunc recepto retinere vel certe levissimo vixq̄; noscendo discrimine repetere, ut ab Hebrais usurpari solita comperit. Licet v. controversiam de diversitate nec jam nostram facere sustineamus, aut Bonfrerii rationes perstringere animus sit, defenforem tn. Bonfrerii non possumus non cujusdam negligentia redarguere, quòd absq̄; monitione Bonfrerii verba prætermiserit, quando vo-

Resp. ad II.
Except.

(oooo) Philol.
fac. de Transl.
70. lib. 1. q̄. 8. res.
9. p. 350.

(pppp) p. 289.
Philol. fac.

(qqqq) p. 786.
Critic. fac. &
pag. 786. ad
828. seqq.

(rrrr) Philol.
fac. lib. 1. c. 3.
sect. III. q̄. 8. res.
9. seqq. p. 374.
340. seqq.

Resp. ad III.
Ext.

do vo.

(ssss) lib. 1.
cap. 1. Philol.
fac. p. 12.

do voce Dialecti eò usqve abucitur, ut Dialecti distinctione & ea complectatur, quæ una tantum vel litera vel syllaba à se distinguuntur, quod de Galilæis & Hierosolymitanis, Ephratæis & Cananæis compertum habemus, quorum hi quidem Ephratæi Schibboleth efferre forsitan ob loci aërisq; qualitatem non poterant, quod Giliaditæ benè poterant, vid. Meier. (ssss) Nam si unius literæ diversæ prolatio peculiarem linguæ alicujus Dialectum efficit, quot quæso linguæ nove erunt, plusquam 600 Dialecti vel germanicæ tantummodo linguæ numerari haud difficulter poterunt. Ergo & tot linguæ, hoc certè absurdum esse constat, absurdius tñ. adhuc annectitur, vix urbem reperiri, cujus *ἰδιωμα γλώσσης* non aliqua ratione ab alterius distinguatur, sic n. quot urbes, tot Dialectos linguæ habebimus & cui sic Bonfrerius adversatur, quis tam stolidum unquam egit, ut sic tantummodo Syram ab Ebraica differre dixerit, vel negaverit. Imò & hoc ipsum maximè refutat Bonfrerium, qui ex hoc primariò impugnat alteram sententiam, quod unus alterum assequi nequeat, jam autem qui hoc de Ephratæis asseri poterit, qui sane si peculiarem habuissent Dialectum, facile ex eorum sermone eos Gileaditæ cognoscere potuissent, quod cum dici nequeat, quin potiùs ex eo, quod vocis Schibboleth pronunciationem desiderarint, ut de loquentibus judicium ferre possent, tutò colligimus, sat purè ceterà locutos fuisse. Inde quoque non opus habuerunt peculiari informatione ad hanc linguam, quod iterum voluisse Bonfrerium ex Hieronym. adducto exemplo per facile liquet, vid. Meierum (tttt) ut sic nimis confusè ac secure tantus Vir de Dialecto locutus fuerit.

(tttt) Part. II.
h.c. seqq.

§. XVIII. Revertimur jam ad id, unde digredi nos coëgit pervicacis adversarii inscitia impudentiæ malitiæq; juncta, fulcrum puta, quod firmè vel certè plausibili probabilitate pro nostra sententia ex Patrum silentio extruximus. Nihil v. nostræ sententiæ accedere ex eo certissimum est adversarius, cum sic videatur Chaldææ paraphraseos hactenus credite, antiquitati multum derogari, ejusdemq; origo seculo demum VI. adscribenda sit, quod quantum sit solæcismus Chronologicus, Eruditiss. esse notissimum. At & hocce Achillaum adversario extorquebimus inq; propria savire viscera, quin & suis imprudenter contraire, jam jam patebit. Quod si n. ne probabile quidem argumentum (nam seorsim ita consideratum nunquam necessariam connexionem ex eorum silentio duximus) necesse licet pro quodam obtinendo, quare hanc Autoritatem sibi ipsi indulserunt Papæi, dum non raro contortuplicatè satis

tē satis eorundem suffragia q̄ualicūq; p̄a^{ph}o^dia conquirunt. Sic n. Ni-
 col: Cusanus Germanus, (uuu) Vir ipsorum Pontificiorum confessione
 undiq̄vaq; clarissimus de fide Alexandri I. Papæ decretalium Epistolar:
 ambigens inquit: *Suspecta est cum aliis propterea, quia nemo Doctorum Ec-
 clesia mentionem earum facit.* Finge a. per Patres alios q̄vam primitivā
 Ecclesiā intelligere & contextui vim inferes maximam. Clarius adhuc
 Bonfrerius (ne quicquam contra priorem veritatis multoties testem In-
 dita expurgatorio accensurū excipere possis). Duacensis Professor Je-
 suita, cum in Syriacā Paraphraseos Autore occupatus est, an illa Marco
 Evangelistā adscribenda sit, sic in fit: (xxx): *hujus Autorem putant esse Mar-
 cum, quod si verum magnā utiq; est Autoritatis; sed Bellarm. & Serarius cum
 Autorem negant* (advertite & eandem rationem & Bellarmini & Serarii es-
 se nobiscum.) *quod Veteres Patres, qui in Syria, Palaestina, Ægypto versari
 sunt, Cyrill. Alexandrin. Arbanas. Theophyl. Epiphan. Hieronym. &c. aliq̄,
 aliquam mentionem facturi fuissent* (eadem planē & nos formalia adhi-
 buimus) *si ita se res habuisset, cum tñ. ipsi ne verbulo quidem hujus memine-
 rint.* En fraterculos tuos eadem chorda nobiscum oberrantes, uti per
 contemptum antea loquebatur Jesuita, nobiscumq; ratiocinantes. Cur
 ergo in nobis improbares, quod in tuis approbas, nisi omnium tuorum
 reverentiam exuisti. Sed ex tuis tibi hæc propinasse sat sit. Rem v. ipsam
 si spectemus, fatendum sanē est, ut nec ex Patrum confessione (quod nec
 ipsos Patres velle Dorscheus de Missa c. 9 fusē ostendit) sic nec ex abso-
 luta dictā negatione aut silentio eorundem firmisimē quicquam sic col-
 ligi posse: Patres hoc silentio involverunt, ergō nec tunc nec unquam
 fuit usu receptum, certum est. Cum plurima Patres ignorārint de multis
 quoq; tractationem non susceperint, ut rectē antea Tarnovius loque-
 batur. Sed neq; sic tñ. de jure nostri argumenti concedimus quicquam.
 Minimē n. nos sic fuimus argumentati: Eo quod vocis Missæ apud Pa-
 tres non sit mentio, ergō non fuit usitata, sed sic maxima plausibilitate
 nobis argumentari visū fuimus: *quia Patres de hoc sacramento aut Sa-
 crificio juxta Pontificios, qui ad Autoritatem Patrum* (ut ex Discuss. Her-
 berian. lucubrat. Dorschei laudati (yyyy) patet, *conglobatim provocant*
exaltē hanc tractationem subeuntes, ne verbo quidem ejusdem mentionem
faciunt. Ergo vox hæc ipsi non innotuit. Qvi n. contigisset, ut ne uni qui-
 dem fusissime hanc materiam persequenti hæc vox notissima & à tan-
 to Apostolo Jacobo introducta, excidisset.

§. XI X. Nec est ut tanto conatu quasi triumphaturus urgeas Chal-
 dxam

E

Resp. ad n. 2,

DISP. III.

DE DENO-

MINATIO-

NE MISSÆ

EX

PRES. M.

JACOBUS

Röser/

RESPOND.

DANIEL

Winkel-

mann/ Py-

ritzens. Po-

meran.

(uuu) de Con-

cordia Cathol.

lib. III. cap. 2°

(xxx) Pra-

loq. in tota Bi-

bliā. p. 70.

(yyyy) Cap. VI.

& IX.

(zzzz) Phil. S.
disp. XX. poster
de Confus. &
Conser. p. 200.

(aaaa) Tom.
I. pag. 36 Tom.
IV. p. 8. 9. 10.

(bbbb) De
Conser. Ebr. &
Ling. disp. XX
pag. 201.
(cccc) in Phil.
Sac. à pag. 154.
cap. IV. ad 204.

dæam Paraphrasin vel ipsa nostri Salvatoris tempora antevertentem nunquam in ejusdem Patres vel verbo quodam meminisse. Nam licet nec minimum quidem Judæorum superstitioni tribuendum putemus, Jonathanis paraphrasin ad tempora Haggæi eodem autore prorogantium, aut ante captivitatem Babylonicam eandem extitisse defendamus; utpote cujus rei nullus fuisset usus; nec tamen idè non neminis Eruditissimi cœtera Viri, Patroni nostri meritisimi, assertionem, quâ Chaldaea Paraphrasis Hieronymo posterior affirmatur eodem nixi fundamento, quo antea Adversarium nostrum superbire vidimus, probamus, quin potius iisdem accedimus, qui non spernanda probabilitate easdè Onkelosi & Jonathanis circa tempora Christi aut paulo prius exaratas contendunt, quod ratione evincit Leusdenius, (zzzz) Diversissima tamen (licet hoc non negemus) horum cum eo, de quo disquiritur, est ratio. Quod n. Patres ejusdem non fecerint mentionem, partim ipsorum hujus Lingvæ ignorantia imputari potest, uti in confesso est paucissimos in hisce fuisse versatos, partim quoque, si periti Lingvarum fuerint, Judæorum pertinaciâ ac pervicaci invidia, qui easdem occultarunt, vel quod nulla occasione harum tractationem susceperint. Certum equidem Origenem & Hieronymum Ebraismi & Chaldaismi non fuisse ignaros, cui adjungunt Epiphanium, imò nec ambigitur de familiari Hieronymi cum Judæis conversatione, quam ipse de Barabano Tyberienfi, Luddæo, non differtur, vide (aaaa) sed ex eo, uti dixi, non potest evinci, recens Rabinorum Chaldaicæ Paraphraseos inventum, quin potius invidiam hanc Judæorum probè dispicientium Hieronymi acerrimi contra se ipsos Disputatoris causæ servituras has paraphrases interpretatur, aut si quicquam ipsis (quamvis Hieronymo constitisse quicquam simpliciter negemus) constitit de ipsis, causam aliam non invenimus, quam quod Tractationem de iis nullam obierint. Et sanè si post tempora Hieronymi conscriptæ prius fuissent, cui quæso bono tunc elaboratæ fuissent, cum populus Judaicus, ex quo in omnes orbis angulos dispersus fuit, nec Chaldaicam nec ullam aliam ex illis retinuerit vernaculam, ut rectè sentit Leusdenius (bbbb) cui ad stipulatur Meierus (cccc). Sed diversitatem, ut repetamus, ab hoc nostro maximam quis non deprehenderet. Sacrificium n. quod sic dicunt Missaticum Patres passim de industria persecuti sunt (loquor ex hypothesi Papæ, ut ut eadem falsissima sit) quomodo ergò de his nihil quicquam egissent? De Originè & Hieronymo idem in exemplo allato affirmari potest neutiquam. Au v. de injuria conqveri
jre

jure posset Adversarius, si hanc exceptionem, quæ à silentio absolute sic dicto progreditur, cum nos nullibi ex silentio absolute ita argumentati fuerimus; sed cautelâ adjectâ dixerimus: Tum demum mirum esse, si quis fuse satis quidpiam pertractarit, nec tamen alicujus mentionem, quod tunc notum fuit eoque pertineat, faciat, malitiosam detorsionem proclamitaremus, cordatiores judicent Lectores.

§. XX. Minori verò ἀπαυδουσία ac audaci Temeritate non clamitat Adversarius, ne quidem ex Scripturæ silentio quicquam inferri posse. Quod si n. hæc Adversarii mens est, non esse peccatum contra jus divinum, quod nec expresse, nec per bonam Consequentiam, uti loquuntur in Scriptura interdictum legitur, tunc non nisi futilitate sua sese commendare, putamus argumentum. Unde enim tu quæso scis aliquod esse peccatum contra jus divinum (strictè loquor) nisi vel expresse vel implicitè ex Scripturis idem deduxeris? unde v. illud ubi non est lex, ibi non est prævaricatio legis, nisi ex eo, quia Scriptura nihil perhibuit de eo. Frustra a. sic & audacissimè provocatur ad Polygamiam, quasi ista statuatur in V. Test. fuisse peccatum, cum ne vestigium ipsius prohibitionis habeatur. Quamvis n. non nesciamus; nec è nostratibus defuisse nec deesse literatores egregios, qui in V. Test. Polygamiam velint absolvere à peccato, quibus accensemus D. Höpferum, (dddd) Musæum, (eeee) urgentibus ut plurimum; silentium Prophetarum & Patriarcharum aliorumque Sanctorum exempla. Ex Calvinianis plures ut Hugo Grotius, (ffff) Janus Drusus &c. quorum longum Catalogum texere jam instituti nostri ratio non patitur, nec tn. ignoramus plurimos γυναικας Orthodoxorum dissentire. Quidni enim primæva institutio per Christum Matth. 19. expresse illustrata, vim mandati contineret, omnèq; Polygamiam simultaneam inhiberet. Decidit cerè Christus quæstionem illam de Repudio Polygamiaq; simultanea ex antiquissima illa lege Gen. 2. 24., quæ cautum esse ait, ut non nisi duo sint in carnem unam. Quidni ergò interdicta Polygamia? Quod si forsan Adversario ad jejunam illam rimam cum Grotio aliisque; Sozinianis confugere, novisque præceptis Christi se obtegere placuerit, Magn. Calov. (ggggg) omne dubium tibi exemisse comperieris, quibus adde Dn. D. Ziglerum (hhhhh) qui alios adducit,

§. XXI. Nimis autem porro frivolum ad jejunum est, quod urgetur. Nos adorationem Angelorum improbare, ut ut in Bileamo eadem non legatur reprehensa. Annon n. status Controversiæ sic misre pervertitur? an nos eò absurditatis fuimus prolapsi, ut dixerimus vel è silentio Pa-

Resp. ad n. 3.

(dddd) Diff. de Matrim Lipsia habitus, 12 & 13.
(eeee) In prælectionibus de Conjugio.
(ffff) lib. 1. de jure belli & pacis cap. 1. tit. 2. cap. 50.

(ggggg) In annot. in Levit. cap. 18. & 21. & 25 Deut.
(hhhhh) In Grot. pag. 272. lib. 2. cap. 2.

Resp. ad n. 4.

trum vel Scripturæ simpliciter quid firmiter concludi posse, non sanè, sed sic se habet nostra assertio (quam invitatus repeto): *Quia hujus vocis non faciunt mentionem Patres, cum tñ juxta Pontificios hæcce fusissimè pertractarint colligitur sanè probabiliter ex eo, iidem hancce vocem notari non fuisse.* Conferantur jam hæc cum iis, quæ adversarius urget, & non nisi ab omni iudicio de relicto disparitatis ratio undiq;ve sese ostendet. Scilicet quamvis Spiritus Sanctus recensio[n]i flagitii alicujus reprehensionem non è vestigio subnectat, adeoq; sileat, ex eo tñ. non sequitur. Ergò non est interdicta Ἀγγελολατρεία, sed sufficit hocce nobis, Scripturam, ubi ex professo ac instituto invocationis objectum pertractat, satis evidenter ab eodem Angelos excludere. Concedimus ergò quin & urge[m]us contra Papæos licitam ex eo Ἀγγελολατρείαν colligentes, quod non legatur Bileam idem per tentans reprehensus, nihil ex eo silentio posse extorqueri, cum cœtero quin non improbandas magicas incantationes, ad quas Bileam legitur ivisse, nec interdiciendas, concludendum foret. Sed ratio intermissionis est clara, quia hic propositi fuisset Spir. Sancto simpliciter recensere Bileami acta, non vero ibidem ex professo redarguere. Ostendat verò Adversarius, quod doceamus, non nihil interdictum esse, ut ut nec expressè, nec implicite interdictum in Scripturis legatur, & erit nobis magnus Apollo.

Exceptio specialior.

Resp. ad Except. special.

§. XXII. *Sed dixeris* ne sic quidem tuto colligi quicquam ex silentio Patrum posse, cum non nihil prætermiserint sæpius, cujus tñ. exactam considerationem subierunt. Sic certum est, August. quin; vicibus explicasse Symbolum Apostolicum, prætermisisse tñ. Articulum de descensu Christi ad Inferos, quem tñ. ejiciendum ex Symbolo Apostolorum nemo sanus dixerit. Sed ne sic quidem evinces intentum, non n. ex eo magis colligitur quicquam, quam verba descensum Christi ad Inferos exprimentia in omnium Ecclesiarum exemplaribus vix reperta fuisse, quod haut infimi commatis Viri haut invitè largiuntur. Vix enim vero consonum, Irenæum, Originem & Tertullianum adversus Praxeam, qui Symbolo Apostolico lucem fœnerati sunt quodam commentario, in primis a. Augustinum, qui ne quintam quidem operam defugit, prætermisuros fuisse partem, qui totum pertractandum sumserant. Unde quoq; Ruffinus testatur, quod Ecclesia Romana ista verba: *descendit ad Inferos* non legerit, ut ut Ecclesiæ Aquileensium idem lectum fuerit. Cum ergò horum Patrum exemplaribus non fuerint inserta hæcce neq; exponere poterunt neq; silere, adeoq; ex eorum silentio colligi nihil potest, cum sic

non

non potuerint non silere, quod simpliciter ignorarunt. Quid v. hæc ad rhombum? cum nobis controversia sit, an ex eo probari possit Missæ vocem esse tantæ antiquitatis, cum Patres rem per eam denotatam juxta ipsos explicarunt sæpius, nec tn. verbo ejusdem vocem tetigerunt, quod affirmamus, Pontificii a. adducunt exempla nonnulla evincencia prætermisisse Patres quædam, quæ non potuerunt non prætermittere, utpote ignari.

§. XXIII. Pergimus jam ad querelam, quam de injuria Patribus illata instituit Adversarius, quod eadem vox haud rarò Evaristi, Alexandri, aliorumque scriptis inserta reperiat, qui tn. nihil vel antiquitate vel eruditione Irenæo Justino, aliisque concederent. Sed bona verba quæso, nulla est injuria, nisi quæ Patrum Sanctorum scriptis infertur summa, cum spuria Pseudo-Patrum, ut Evaristi, Alexand. &c. iisdem æquiparantur. Non hoc ipso conviciandi libidini indulgemus, aut furore in ipsos ut Pontifices Romanos de bacchamur, (quod Erbermannus Musæo Jemenstin Anti-Musæi præf. de Eccl. ut ut eundem ceterà ab hac libidine absolvat. attribuit) utpote quos Viros suo tempore non malè de Ecclesia meritos novimus; sed impudentiam ac temeritatem adversarii non possumus non arguere, quod scripta sequiorum temporum sanctis istis Viris imputare audeat. Quid n. ea, quæ splendidum Alexandri I. nomen (crimine ab uno disce omnes) mentitur Epistola ad Alexandri I. tempora, ut annum Christi 120 attingentia, referri posset? Prolixus est ejusdem Autor in evincenda Trinitate & Unitate suffragiumque Patrum ea in re conqvirit anxie, cum tn. non nisi admodum in Historia Ecclesiastica infanti sat constet, de Trinitate in iis quidem formalitatibus ante Concilium Nicænum nihil quicquam actum fuisse, quo in vel Pontificii cujusdam Nicol. Durreu (iiii) commeremur calculum, qui addit inventum tunc nomen Trinitatis ad dilucidiores rei explicationem in Conc. Nicæno. Quot v. annis Alexander I. concesserat jam satis? seculo integro aut plus eò, qui ergo hæc ejus Epistola pertractasset, quæ longo tempore post actitata sunt, nisi forsân speciale privilegium iisdem, quod à nonnullis Eliæ Epistolæ 2. Paralip. 21. attribuitur, vindicaveris. Ne jam præter principale institutum invehar in nonnullorum locorum Scripturæ detorsiones, quibus passim Epistola illa *ἑποβολῆμα* abundat, in lucem protraham, aut ex ipsius temporis commento cum Consulibus Trajano & Heliano nunquam *συγχρόνως* conjungente, commentum ostendam, quæ vel ipsi Papæ non dissimularunt, ex quibus nomino Cusa-

*Resp. ad n. 5.º
tertis Except.*

*(iiii) Triplici
Conversione
Angliæ part. 1.
cap. 5. num. 17.*

(kkkkk) De num, (kkkkk) vel si hujus fides tibi suspecta, Antonium Contium J. C. Concord. Ca- (lllll) Imò vel Baronius fictarum antiquitatum cœterà Patronus ac ehol. lib. VI. c. 2. admirator magnus, (mmmm) adventitias recensq; inventas proclamare haud erubescit, quo cum facit Bellarminus, qui nonnullos errores in easdem irrepsisse confessus est. vid. Dorscheum, (nnnnn) Gerhardum Tomo X. annualium ad annum 865. distinet. 16. c. 70. (ooooo). Qui ergo tandem iis fidem eandem attribuemus ac Patribus aliis? sed de his reliquis forsitan inferius dabitur anfa differendi. Jam tantum impudentia Adversarii erat perstringenda.

(nnnnn) In Tract. ac Misse cap. 6. pag. 235. (ooooo) Confess. Cathol. cap. 1.

Part. 2. cap. 9. thesp. speciali 10. pag. 355. Resp. ad 6tum num. Except. tertio.

(ppppp) Dissert. cit. 8. de Polygamia simul-tanea.

Resp. ad 4tam Except.

§. XXIV. Non tandem utrumq; erus fractum, ut triumphat Adversarius Autoritate D. Tarnovii speramus, Ne n. nullius nos jurare in verba Magistri teneri dicamus, minus tn. nobis rectè opponi eandem ostendemus, diversissimamq; esse rationem evidentè demonstrabimus. Dixerat B. Tarnovius in absolutissimo Tractatu de Conjugio, Polygamiam non esse approbandam & cum videret sibi silentium Patrum obijci posse, scilicet in eo exemplo à non damnata lege Valentiniani: *Non valet argumentum, inquit, ab Autoritate negativa desumptum in Articulis fidei: Scilicet hoc non in literas est conjectum, ergo factum non est*, quasi diceret. Sic ita, Patres non investos fuisse in legem istam, ex eo tn. non approbata est ab ipsis Polygamia, cum vel non sciverint, vel etiam improbarint, ut ut eorundem scripta interierint. Quæ collectio ejusdem non est reprehendenda. Non ergò absolutè loquitur Tarnovius, non negat probabiliter posse colligi, quia Patres de hoc ex professo egerunt, nec tn. vel vel verbo ejusdem mentionem fecerunt, Ergo nec tunc innotuit; sed negat tantum simpliciter à silentio Patrum nulla posita circumstantia, si aliàs de eadem re controversa satis constet, ad rei negationem procedi posse. Qvi v. causa Adversarii inservire poterit? cum ille confiteatur fufissimè Missam nomine Sacrificii pertractatam esse, quid ni ergò vestissimam vocem retinissent? Cœterum de re ipsa si nostrum esset judicare, diceremus utiq; Patres reprehendisse illam legem, ut ut non totidem verbis; sed prolixè tamen satis Polygamiam contra jus primævum pugnare accerrimè disputantes, cujus specimen reperies in Chryostomo aliisq; quos exhibebit D. Calov., (ppppp) quod tunc sufficiebat Christianis, ut ut totidem verbis in diploma Casareum non invehentur.

§. XXV. Plus non habet in recessu, quod urgetur, minus commodè sumi pro concessio, vocem ~~ἑβραϊκή~~ esse Chaldaicam, cum vix probari queat, in Deuteronomio voces Hebreas admixtas, utpote lingua eorum omnimodè purè fluente. Nam nos nunquam diximus vocem hanc

hanc מַסְמֵס esse Chaldaicam, quod quidem nobis Adversarius affin-
git; sed eam diximus esse ex iis vocibus, quæ Hebræis & Chaldæis sunt
cōmunes, quod quid absurdi inferat, e quidem hæctenus assequi non va-
luimus. Sed dixerimus מַסְמֵס esse Chaldaicam vocem, nihil tñ. vel sic
Adversario concessimus. Quod n. Adversarius ex puritate à lingua Ægy-
ptiaca in Ægypto viventium Israëlitarum conservata, omnimodam ex-
cludit aliarum vocum ad mixtionem, jejunum nimis est. Ne n. ad indu-
striam eorum, qui sollicitè hæc conquisiverunt provocem, qui vel se-
xcenta in Deuteronomio nullatenus Hebræa inveniri autumant, ex qui-
bus nominare possem Junium (qqqqq) aut voces adhuc controversas, cu-
jus originis sint, ut illud Genes. 49. הַבְּרָאִהִים huc traham, ex quo quæso
fonte erues vocem הַבְּרָאִהִים Gen. 41. quæ certè plurimorum Rabinorum
Hieronymi aliorumq; consensu est Ægyptiaca, ut Meierus (rrrrr) nemi-
nem de eo dubitare asserat. Unde Exod. 13. מַסְמֵס / quod vulgò red-
ditur frontalia, si ex Hebræo cum nonnullis Judæis tentaveris, sat, cre-
de, desudabis, imò tandem cum aliis Rabinis, quos testatur Scalig. (sssss)
Ægyptiacam aut aliam fateberis. Ut jam præmittam Exod. 16, 17. מַסְמֵס,
de quo multis eadem mens est, vide Lev. 9, 19. Exod. 8, 6. Quod si autem,
ut hæctenus monstratum, Ægyptiaca juxta eos, quos adduximus, inserta
sunt Deuter., qui repugnabit eidem inserta & Chaldaica esse nonnulla.
Nec v. sic negamus Israëlitas puritatem Ebrææ lingvæ conservasse, cum
unius vel alterius vocis admistio non possit derogare puritati lingvæ.
Novimus n. ob rationes allatas, utiq; non fuisse immutatam Ebræorum
lingvam, nisi statuere velis ob unius vel alterius vocis Gallicæ Latinæq;
admistionem & germanicam, in primis autem Hollandicam Lingvas
esse immutatas.

(qqqqq) lib. 2.
Gram. Ebræo
cap. 8. p. 94.

(rrrrr) part. 2.
Philol. Sac.
pag. 124.

(sssss) In E-
lencho Hæres.
Triberes. Nic.
Serarii cap. 7.

§. XXVI. Sed ne quicquam desiderare queat Adversarius, En ex Deut.
Chaldaicas quasdam voces, Gen. puta 3, 24. מַסְמֵס Cherubim dis-
sentientibus licet multis Rabinorū, tñ. Chaldaica ab Eruditis creditur. vi-
de Meierum, (ttttt) hocce defendentem. Eundem in finem accersunt
illud Deut. 3, 25. הַבְּרָאִהִים / quod vulgò per robur redditur. Vide plura a-
pud Meierum l. c. & seq., qui confitetur quosdam Chaldaismos & Chal-
daicas voces in Mose reperiri. Ergò si statuimus vocem מַסְמֵס / de qua
controversia est, esse Chaldaicam vel eam quæ Chaldæis cum Hebræis
eadem est, tam rigorosam censuram certè non meruimus, qualem antea
Adver-

(ttttt) part. 1.
pag. 305.

Adversarius in nos ob id exercebat. Sed sit tandem non esse somniam
 dam Chaldaicam, sed Hebraicam descendereq; à radice כס, quod tri-
 butum significat, licet plurimos idem negare simpliciter sciamus, sicuti
 Gerhard: alteram, quæ per sufficientiam exprimit, magis veritati con-
 gruere affirmat, (uuuuu) idq; vix citra absurditatem posse fieri superi-
 mus evicerimus, nec sic tn. victas manus dabimus, an n. adeò insolens
 est, voces quasdam origine & natura Hebræas Chaldaicam tn. fortiri si-
 gnificatione juxtaq; illam explicandas esse? minimè. Commodius certè
 vix Te expedies circa verba Proverb. 31, l. מלכין למחור quod vul-
 go redditur: *ad delendum Reges*, quam si ex Chaldaismo, in quo מלכין
 consilia à מלך notat, exposueris ut sensus sit: *Ne des mulieribus robur
 tuum & vires tuas ad delendum sive corrupendum consilia*. Quod si er-
 gò huic adjungeremus cum Meiero nostram Controversam vocem
 מס, concedendo esse Hebræam ex כס/ita tn., ut ex Chaldaica si-
 gnificatione in מס Ebræam perdat atq; sufficientiam denotet, ha-
 ctenus causæ Adversarii non servitur. In Regimine ulterius vocem
 מס positam mordicus præterdit, sed hæc nos non simpliciter nega-
 vimus; sed tantum diximus, si & negaremus, nihil ex eo absurdi sequi.

(uuuuu) Com-
 ment. Deut. in
 hunc locum.

(xxxxx) Mei-
 erum Phil. S.
 c. 7. p. 311. seqq.

(xxxxx) Quod tandè particulam *juxta* subaudiendam putavimus, id ex
 eo factum, quod Chaldæum præpositionem illam cap. præced: v. 8. ante
 suum מס/ quæ non exprimitur in Hebræo ante יד idem facientem
 viderimus. Licet vero extruseris, quidnam roboris ex eo accedet cau-
 sæ tuæ? Quidnam patrocini?

Resp. ad Vta
 Except. num. 1.

§. XXVII. Patrocinium jam Adversarius suscipit Veteris Interpre-
 tis, quem ejusdem judicio præposterè erroris in simulavimus. Sed frustra
 injuria à nobis intentata asseritur, frustra quoq; defenditur. Non erro-
 ris hac vice eundem insimulavimus, utpotè quod institutum nostrum
 jam vix concedit, alibiq; à pluribus factitatum, sed tantum ejusdem mo-
 rem advertendi consuetudinem protraximus, qua sæpè non tam meta-
 phrasten quàm paraphrasten eundem egisse nonq; raro voculam quan-
 dam prætermittere asseruimus, quod certè neutiquam est erroris quem-
 piam redargvere, sicut nos perperam adversarius accusat.

no. 2.

§. XXVIII. Frivolum tandem prorsus est, quod egregie sibi excepisse
 videbatur, posito non esse Hebræi Codicis mentem veterem Interpre-
 tem assecutum, in Hebræo tn. hanc vocem haberi, quod sufficere. Quis
 vocem מס in Hebræo haberi negavit, nisi qui forsan in Ebræo pror-

fus

sus esset ἀναλόγητος. Non ergo de hac litere quispiam unquam mo-
 vebit; Sed an vox ea, quæ in Hebræo legitur, Missam Pontificiam ex-
 primat, sive potius, an Missa Pontificio: ex Hebræo denominationem
 acceperit, hactenus κερύμενον fuit, quod nondum evictum. Non n. ad
 hoc quædam similitudo sufficit inter utramq; voculam, si sonum respi-
 cias, si desit rei similitudo & ratio originationis, aliàs quidvis ex quovis
 fingere liceret, atq; sic, ut exemplo rem declarem, vocabulum Beta, quod
 apud Latinos oleris nomen est, à græco βήτα, quod literæ nomen est, de-
 rivari posset &c. vid. Meierum (yyyyy).

(yyyyy) part. 1.
 Phil. S. p. 365.
 366.

§. XXI. Aggredimur jam arcem causæ ac rationem facile princi-
 pem, quam immodè sibi adversarius ex eo videtur sumsisse, quod hæc
 vox vel ipsi Jacobo Apostolo narales suos debeat; sed sibi tantummodo
 iisq; videtur, quorum palato præter fabulas & mendacia nihil sapit, ut in-
 quit Casaubon. (zzzzz) Merum n. commentum, putidissimumq; figmen-
 tum omne illud, quod de Jacobi Liturgia circumfertur, esse, nobis est
 certissimum, nec minus ejusdem moneræ esse credimus, quæ huic su-
 perstruuntur. Fulcrum ergo destruere juvabit, ut superstructa corruant:
 Quamvis v. hocce labore refutandi supersedere nos potuisse cuidam vi-
 deri possemus eò, quod vel ipsi Pontificii sibi ipsis jugulum feriant, ni-
 misq; timide ac trepidè de eadem loquantur, ut Baronio (aaaaa) Super-
 additis precibus, aliis v. breviori summa contractis ritibus nonnullis auctis
 aut mutatis paulò diversior ab illa prima habetur (licet parum hicce sibi
 constans ad Missæ figmentum evincendum ad annum 34. n. 69. gnaviter
 eandem adducat) Bellarm. v. non amplius dubitare videtur. Ego sic sentio,
 inquit, eam non esse ejus, aut à posterioribus eidem multa addita esse. Sed quia
 nostro Adversario magis hæc ex pietate & simplicitate, quam eruditione
 acritata videntur, eorum autoritate minus constringi se patietur. Usur-
 pabimus tn. ipsorum argumenta contra adversarios. Quod si ergo lar-
 vata ista Liturgia, quatenus extat Tom. II. Magnæ Biblioth. Patrum edi-
 tio: Colon: An. 1518. à fol. 13. ad 20. ab ipso Jacobo conscripta est, quæ con-
 tingere potuit, ut sit quasi Cento Paulinus ex ejusdemq; Epistolis, qua-
 rum pleraq; Jacobi obitum demum infecuta sunt, manifestè confarci-
 nata sit, quod perlustranti non potest non patere. Si vera, si antiqvis co-
 gnita fuisset probataq; cur in Ephesino & Chalcedonensi Conciliis Pa-
 tres in controversia contra Nestorium de veritate duarum Naturarum
 vix unum aut alterum locum Origenis & Eusebii proferunt, unde Vir-
 ginem θεοτόκον Antecessoribus vocatam afferant, cum in hac Liturgia vel

(zzzzz) p. 118.
 Exercit. XLV.

(aaaaa) Tom.
 I. ad ann. 3.
 num. 16.

num. 1. ex am.

vel *se*ries hoc nomine insigniatur? Certe suffragium Apostoli ipsiusq;
 Spir. S. ad stabiliendam veritatem, & primū & præcipuum illorum Con-
 ciliarum Canonem, quod vel solum litem dirimere potuisset, non præ-
 termisissent. Quis a. poterit adduci ut credat, in Synodo Constantino-
 politana contra Macedonium, ubi acriter de consubstantialitate cum
 Patre disputatum est, Apostoli suffragium, quod iisdem verbis Patri Sp. S.
 consubstantialem appellat omisuros fuisse Concilii Patres. Sed & in-
 ferta vox *ὁμοῦσι* eidem antiquitatem Jacobi affingi, prodit maximè.
 Quod si enim jam dum tempore Jacobi confecta, certè eadem vel tan-
 tummodo Hierosolymis, ubi nata, conservata fuisset. Si hoc. qv̄i poterat
 esse ignoto Episcopo Hierosolymi: in Nicæna Synodo prima, ubi acer-
 rimè disputatum cum Arrio ubi constituendum τὸ ὁμοῦσιον & in plerisq; aliis
 Sardicensi. Arimiensi, Syrmienti, ubi lis dirimenda inter ὁμοῦσιον & ὁμοῦσι-
 σίαν, utrum Filius & Spr. S. Patri ὁμοῦσιον dicendus sit, cum utrumq; in Li-
 urgia habeatur. Unum hoc tanta jurgia componere, tantas Tugadias, quæ
 orbem Christianū tantum non evertebant, ante vertere quam minimo nego-
 tio potuisset, rectè inquit Morneyus (bbbbb). At v. publicè quoq; oratur
 pro iis, qui sunt in Monasterio, ut gratiam inveniamus cum Confessori-
 bus ac Monachis. Ubi v. eo tempore ea? Ipsis Pontificiis nonnullis veritas
 extorquet, ut in Antonio an. 366. vita sancto Monachorum ordinem;
 Monasteria v. per Hylarionem prioris discipulum instituta esse confi-
 teantur? Ne jam vel quid de Trifagio Sanctus S. S. miserere nostri, quod
 longo tempore post circa Felicè III. ad annum propemodum 400. sin-
 gulari miraculo inventum videtur quid dicam, aut jam effata nonnulla
 nonnullam impietatem redolentia de Invocatione Mariæ *θεοτόκου*, Pre-
 cibus pro defunctis, Oblatione Thuris in remissionem peccatorum, ut
 subnitium habetur, ut quibus ne secula quidem tertium & quartum &
 tantum non quintum nedum primum conspurcata fuerunt, protraham,
 ut quod præstitit D. Gerhardus. Conf. Cathol. (ccccc) & Dorscheus de
 Missa (ddddd). Supposititium ergò fictitiumq; hoc, cum non absq; in-
 iuria Jacobo tribuatur, non potest non sponte sua sequi & Pii I. Autori-
 tatem, si ipse esset, utpote veritati contraria eidem nihil posse præjudi-
 care, imò & liquet ejusdem Epistolam hocce de Liturgia Jacobi evictu-
 ram eodem candore produci atq; Jacobi, utpote qui in seculo II. circa
 ann. 129. vixit eidemq; absurdissimè attribui ex dictis non minus evin-
 citur, cum ne ejusdem quidem tempore vel de voce *ὁμοῦσιον* vel de Mo-
 nachis aut Monasteriis, Confessoribus, Mariæ *θεοτόκου* Invocatione con-
 fite-

(bbbbb) De
 Missa cap. 2.
 pag. 39.

(ccccc) lib. 7.
 p. 171. 2. c. 8. de
 Liturgia Apo-
 stolorum pag.
 515.
 (ddddd) cap.
 7. §. 25. p. 255.

stiterit quicquam, ut vel ipse Bellarm. (ecccc) non audeat pro indubita-
 ris agnoscere test: Gerharo (ffff); sed aliquid in easdem erroris irre-
 plisse concedat. Ne jam eandem censuram attribuamus omnibus decre-
 talibus, quibus hæc quatuor insertæ sunt, quam Gerharo atq; Casaubo-
 no commenerisse videntur, uti quidem paulò superius indicavimus.

§. XXX. Eodem encomio absq; injuria dimittere nobis videtur Sy-
 nodum Trullianam (sic à Palatio Cæsaris Constantinopoli, quo in habi-
 ta, dictum). Etenim cum hanc saniores Pontificii Constantinopoli-
 nam VI. Synodum aut ut non generalem, uti quidem Possevin (gggggg)
 teste Gerharo, (hhhhhh) aut quod Diaconos ac Presbyteros à suis uxo-
 ribus non esse separandos pronunciarint, aut deniq; corrupta sit illa Sy-
 nodus, ut Bellarm. fufissimè docet, confiteantur, quidni & eosdem in
 hac Liturgià Jacobi enumeranda eosdem decipi potuisse, imò dece-
 ptos Patres colligeremus? minoremq; iisdem ac ipsi Papæ fidem attri-
 bueremus? Sed & si generale & legitimum illud largiremur (sic n. Ad-
 versarium liberalitatis suæ prodigum vidimus) pro Hebræa origine, tn.
 citius nihil obtinebitur quicquam, quam ostenderint illi in illo Cano-
 ne, quem protrahunt, vocem Missæ haberi. Sed id poterunt ad Calendas
 græcas, cum notum sit vel ipsis Pontificiorum Criticis annotatoribus
 illos Canones in græca Lingva esse conscriptos, ut tunc communissima.
 Quod si verum, certè non vox Missæ, sed *λετρυγία*; habebitur. Quin, (ut
 concedendo nihil adversario concedamus) tandem nulli ambigentes de
 generalitate Concilii hujus, & largiamur, latine primitus hujus Cano-
 nes (cujus tn. vanitatem Baroniò jam dudum exposuit Casaub. fufissimè)
 (iiiiii) confectos, quid tandem contra nos obtinebitur? Ita habent ver-
 ba: *Jacobus frater Domini secundum carnem. cui primum concredita Hiero-
 solymitana Ecclesia &c. addidit nobis Missæ celebrationem.* Ex quibus certè
 nihil, quomodo cunq; demum Te torqueas, extorquebis magis, quam à
 Jacobo esse *λετρυγίαν* ac Missam institutam sive potius traditam, ipsum
 v. nomen ejusdem Missæ introductum ab eodem, dicitur inibi neutiquam.
 Neq; n. est absurdum, ut quispiam quandoq; ad posteros quid transfe-
 rat, quod postea successu temporis aliud adipiscitur nomen, ut vox
δουσι rem ab æterno exiitentem expresit, ut ut in tempore
 demum est confecta, quamvis nulla nos cogat necessitas, ut in has
 angustias concedamus, aut eò onus probandi in nos suscipiamus, no-
 men hocce, autè cum aliud nomen habuerit, hocce quod habet, assum-
 sisse.

(ecccc) lib. 2.
 Rom. Pontif.
 cap. 14.
 (ffff) In Con-
 fess. Cathol.
 p. 332. & 359.
 Respons. ad
 Except.
 de Trull. Syn.
 (ggggg) lib. 1.
 apparatus sacr.
 pag. 799.
 (hhhhhh) pag.
 406.

(iiiiii) An. 158.
 ad 108. Exerc.
 IX. ad an. 16.
 num. 8.

Resp. ad 7^{im}.
Except. m. 1.

§. XXXI. Ut v. ulterius comparationi, quæ satis impudenter inter scripta Evangelistarum & supposititium hocce instituitur, satis fiat, non injuria de diversitate summa conqverimur. Cum n. Pistorius contra Mentzerum pertinacibus armis ex Ecclesiæ Autoritate Evangelium Matthæi esse Matthæi tantummodo sciri contenderet, rectissimè sese expediebat, Historicam hanc fidem non ab Ecclesiæ Autoritate tantum, quam ipsius Tituli inscriptione innotescere dicitans, ut ut historicam hanc cognitionem meram parum ad Canonicam autoritatem referre dicamus, largiamurq; ex Ecclesiæ testimonio plenariò confirmari Evangelium Matthæi esse Matthæi, idq; eò, quod Patres constanti ad unum omnium suffragio Matthæi hocce esse Evangelium contestentur, ipsumq; Matthæi scriptum svavissima harmonia cum reliquis Evangelistis totaqve Scriptura consentiat. Quo v. colore hæc de ficta Jacobi probabis Liturgia? Titulum eqvidem sat splendidum Jacobi nomen mentiri non nego, ipsum tn. scriptum, si quis vel obiter inspexerit, cumq; veritate historica contulerit nubes in purum cælum purgabit, nec vel leviter tinctus solæcismos Chronologicos non potest non animadvertere, ubinam vero Consensus Ecclesiæ, quo de Matthæi historia sibi gratulatur, de hacce Liturgia? Tantum abest, ut præter silentium Patrum (uti fusè probavit Dorscheus,) (kkkkkk) & Indicis Hispanici eum cantela eandem legendam svadentis censoriam virgam meruerit.

(kkkkkk) De
Missa cap. IX.
contra Herbe-
rum.

Exceptio ad
respons. contra
Jacobeam Li-
turg. & Conc.
Trullens. auto-
ritatem.

m. 1.

§. XXXII. Evidentissimis v. hisce Jacobi Liturgiam spuriam evincen-
tibus, ut ut quemvis ingenuum facilè acquieturum planè speremus, Ad-
versarii tn. notam tergiversationem ac pertinacem contumaciam pro
Liturgiæ Jacobæ autoritate acriter dimicantem, excepturam prævide-
mus, non sic utrumq; crûs fractum liturgiæ Jacobæ. Non primò ex eò
quicquam inferri, quod multa videantur desumpta ex Epistolis Pauli-
nis, quas ab obitu demùm Jacobi scriptas esse, quis dubitaret? Notum
quippe Paulum Jacobo fuisse longè inferiorem, ejusdemq; quæsi discipu-
lum, quidni ergò potiùs dicendum videatur, Paulum ex illà Liturgia sua
desumpsisse, utpote quæ tantæ autoritatis apud ipsum fuerit, ut in ejus-
dem vel verbis acquieverit. Nec videmur Adversario os obturare, si di-
xerimus, Paulum locutum actum Sp. S., atq; sic dici non posse ex liturgia
ista spuria desumpsisse, cum aliud non potuerit, quàm inspiratum à Sp. S.,
proferre. Nam regeret non insolens esse in Sacris, ut Sp. S. sese adstringat
ad verba eorum, qui ejusdem instinctu loquuntur, ut ex Esaià, Jeremià &
Amos, quorum iste, ut in aula edueatus longè elegantiori ingreditur sty-
lo, hi

lo, hi verò simpliciori pro conditione educationis ac nativitatibus, exacte
 constat, adeoq; nec absurdè dici & hic sese accommodasse Sp. S. nonnul-
 la imò multas períodos ex Liturgia Jacobi, ut priore Paulo eidemqve
 perfamiliari desumendo, Non, *perges*, porro voces *Ἰσταν* & *ὁμοῶς*
 inferas quicquam fidèi derogare, quarum alteram contra Nestorium,
 alteram contra Macedoniū & postmodum adversus Arrium anxie que-
 sitas tandem Patres invenerint ad impietatem Arrii retundendam. An n.
 insolens, inqvies, tunc fuit Hæret., ut animadvertentes scripta nonnulla
 hæresi suæ exitium minari, eadem vel sustulerint vel certè occultarint.
 Patere id ex Bibliis, quorum exemplaribus pluribus versum trium testiū
 i. Joh. 5, 7. extrusum esse, fors ab Arrianis, nemo nescit, ut vel noster Lu-
 therus aliorum Bibliorum suo tempore potiri valuerit neutiquam. Plura
 recenset Glasius (III). Quidni ergo ejusmodi Liturgia, quam non adeo
 frequentem ut S. Biblia ab omnibus tritam nemo negat, Hæreticorum
 horum fraude subducta, inq; tempus occultata fuisset? Quare mirum
 non sit, Patribus crucem fixisse hujus vocis absentiam, quam tn. vir divinus
 Jacobus suæ Liturgiæ inseruerat, ut ut insciis Patribus. Nec v. intentum
 obtineri dices, quod Monachorum, Confessorum, Monasteriorum &c.
 injiciat mentionem, cum dici possit ob absentiam calliditate Hæreti-
 corum introductam simul consuetudinem & Confessorum obfuscata
 fuisse, ut ut simul ac Christiani existerent statim vita Monastica, ut Deo
 gratissima fuerit instituta. Quid & ex eo quod postea ejusmodi ritus
 orandi pro Monachis & confessoribus introductos, conceditur, potius
 probabiliter evincitur, sanctissimos Patres ab interitu vindicatos has
 diu sopitas Liturgias ex iisdem restituisse postea quod defuit, non v. ex
 suo cerebello conficta addidisse. Nihil tandem jejunium esse *addes*, quod
 ex eo tanta antiquitas huic voci velit invideri, quod habeat Trilagium
*Sanctus Deus sanctus fortis, sanctus immortalis miserere nostri & gloria Pa-
 tri gloria in excelsis*, utpotè quod multis seculis post in Officio intellige
 in Missa introductum. Quid n. Jacobus horum Autor non existeret, que
 Scripturæ ipsi inserta? Nonne n. legitur S. S. S. Deus Zebaoth, quò ipsò
 quia Trinitas exprimat, quid facilius fuisset Viro planè divino secun-
 dam personam eacomio *Es. 5, 7. c. 6, 3.* exornatam, nomine puta *fortis*
 condecorare & paucā in Scripturis reperta addere. Alterum v. totidem
 verbis in Sacris extare. Neq; ob stare, *inqvies*, miscellam ratiunculam,
 quod non legatur citius in Ecclesiā introductum; Si n. illud statim ne-
 gandum esset, quod aliquando delituit pristinoq; post nitore restituitur,
 illeq;

(III) Philol. S.
 lib. 1. in h. l. p.
 m. 133. 134. 136.
 137. Junge Gerb.
 disp. 1. ex 1. Job.
 s. 6. 7.
 m. 3.

m. 48

alleq; primus Autor credendus statim esset, qui quid interpolare institu-
 it, cur tantoperè Lutherum religionis nostræ autorem refugeremus, cum
 nostrâ confessione detestanda foeditate ac cõmentis humanis in Pa-
 patu sanam veritatem coinquinatam tanquàm ex profundo puteo ex-
 traxerit, par n. esse iudicium de illis Patribus, qui tantum olim invetera-
 tum postmodum v. abolitum quasi nomen pristino usui demum conse-
 craverint. Reliqua concludes, quæ ab impietate liberari vix posse dicun-
 tur, ex præconceptâ opinione impiè impia pronunciarî, quod alibi ex-
 poneretur. Quæ vero porro de corruptione ac vitiositate Synodi Trul-
 lianæ cotquesti fuimus, eludere conabitur Adversarius, eò quod iudi-
 cium hanc Synodum particularem vitiosamq; insimulantium tantum-
 modo sic particulare, adeoq; nil veritati præjudicet; Sed etsi sit corru-
 ptum concilium, non in. enervari argumentum, cum non sequatur: *Pa-
 tres in hocce Concilio nonnihil à vero abierunt, ergo & in hoc ipso quia huma-
 ni passi sunt*, cum sit consequentia *ex regis*. Imò cum nemo Missæ origi-
 nem in dubium vocaverit, nullam corruptionem metuendam fuisse. A-
 lia v. Adversario videri potest esse ratio eorum, ob quæ nonnullis in du-
 bium referri meruit, utpote agentium vel de quorundam dogmatum
 definitione, vel Honorii hæreseos stigmatè percussione, vel quod Epi-
 scop. Constantinop. adæquat Roma: c. 55. aut præscribat Rom. Eccl. Le-
 gem jejunii & c. an legitimè idem factum sit. Certum aliàs certe 250 Epi-
 scopis idem conspicuum, saluberrimamq; plurima contra Monothele-
 tas promulgasse. Quin & nostrorum confessione inter universalia refer-
 ri, ut ex Helvicò, Boxhornio, Cluvero aliisq; edoceri posset. Græcæ Lin-
 gûæ cum ulterius prima quasi origo Canonum Trullensium attribui-
 tur, eandem assertionem absurditatis cujusdam convicturus erit, certè
 conabitur adversarius, ex eò, quod Synodus hæc e iis temporibus sit ha-
 bita puta à Constantino circa an. 680 quò Græca Lingva nullibi vernac-
 ula, Latina verò omnibus nota, eandemq; quâ antea polebat Græcæ
 prærogativa, Augusti mandato consecuta, ut Græcam longè anteciret.
 Cui accedit, quod Episcopi Romani Legati aliisq; Latini Concilio huic
 interfuerint, qui cum jam dum nonnihil prærogativæ haberent procul
 omni dubio curasse, ut in ipsis nota Lingva Canones promulgarentur.
 Ineptè tandem, *clamabis*, dici non ev denter dici in hæc Synodo ex-
 pressè denominationem à Jacobo non additam fuisse, ut ut rem ipsam
 forsan addidisset. Quod si n. Jacobus Frater Domini Missam instituit, ut
 hic verba Synodi confirmant, & inibi vocem simul indidisse quid cer-
 tius erit? Non tandem, *subjunges*, exemplum de Mathæi denominatione

ne eò

Excerpt. ad re-
 spons. de Syno-
 do Trulliana.

cap. 10.

Ad Gerbar-
 dum in Exege-
 sis. 35. & 105.

cap. 2.

ne eò adductum esse, ut eò aliquid probaretur, sed tantùm ut *κατ' ἀ-*
σφωτον neereretur argumentum, eandem esse rationem Liturgiæ Apo-
stolicæ quòd adhuc obtineret. Quamvis n. utiq; tanta Liturgiæ Apосто-
licæ autoritas non esset, quàm Evangeliorum, nihilominus tamen ea-
tenùs quatenùs est Matthæi abstractivè consideratum à materia & do-
ctrina Evangelium dicitur rectè, eatenùs non plus habere fidei, quam e-
jusmodi Liturgiã, cum æqvè illud constet ex auctoritate veterum,
quam hancce Jacobi esse Jacobi, colligitur.

§. XXXIII. Sed nec hæc nobis veram extorquebunt sententiam. Quò
v. arctiùs Adversarium constringere valeamus, monemus argumenta
non fuisse ita membratim dissecanda oppugnandaq; , cum certum sit,
haud rarò, quæ cæterà conjunctim evincunt fortissimè, solitariè omnem
suam vim amittere, vel certè maximè diminui. Vellemus ergò, ut Advers-
sarius conjunctim quòd habet, reposuisset. Sed quicquid sit, primo dubio
satisfacturi dicimus primum argumentum necessariò nihil inferre, sed
tantum hoc, non esse absurdum planè Spir. S. verbis jam in Ecclesia ju-
xta adversarium tritissimis sese adstrinxisse, idq; ex Prophetis aliisq; ve-
constare. Sed sic tibi onus imponitur probandi, quòd certò Liturgia ista
in iisdem terminis terminantibus fuerit, idq; rationibus evidentissimis
erit probandum, quòd hætenus factum minimè. Nec quicquam ages, si
dixeris, constare ex hoc, quia Paulus ex eò non nihil desumferat, nam hoc
καὶ οὐ μόνον est, quòd *ἐνδοξασως* loco minimè hîc licet adducere (ut ut non-
nunquam licere idem, non nesciamus.) Neq; insuper probabile est, ita
Spir. S. se adstrinxisse ad Liturgiã quãdam, ut integras periodos, easq;
frequentissimas ex eadem descriperit, cum eadem perfuderit, idq; ea
ratione ut ne verbum verbo non rarò disconveniret, imprimis cum ex ad-
versarii confessione hæc Liturgia inter Canonica scripta referri ne-
queat. Novimus quidem nonnunquam Viros *θεοπνεύστους* ex Poëtis non-
nullas adduxisse gnomas, ut istud:

Cres semper mendax mala bestia, venter iners.

(aut, ut Caeterius suo judicio melius, *venter edax*.) integras tamen
periodos, integros versiculos & tantùm non paginas, vix forsan pro-
bare est. Sed quicquid tandem sit, licet hoc argumentum solum impar-
esset ad vanitatem, quã Jacobo laudata Liturgia adscribitur, evertenda,
si tñ. impiis eandem scaterere dogmatibus, juxtaq; cum Chronologia
minimè convenire perpenderit, sancti Apostoli hocce scriptum non nisi
absurdè dici confiteberis. Verùm & secundæ exceptionis vanitas facilè
detegitur. Non negamus nihil quicquam Hæreticos admisisse quò minùs
soler-

*Resp. ad Ex-
cept. de Jacob.
Liturg. verita-
te.*

(mmmmmm)
lib. 1. c. 15. no-
varum lectio-
num.

Resp. ad m. 2. Solertes videri poterant in quibusdam exemplaribus Codicis S. vel pervertendis, vel interpunctionibus depravandis, l. penitus corrupendis, sicuti multis exemplaribus versum laudatū erasisse eosd. persvasissimū habemus, sed & sic tibi imponis impar humeris onus, puta probationis, quod idem, quod θεοπνευστω verbo, huic Liturgiæ obvenit. Sed sit ita pari jam ambulent passu, certum tñ. erit jam nec ex omnibus exemplaribus erasum fuisse, utpote. quæ omnia in Hæreticorum manus non pervenerunt, sicuti id certū est de S. Codice, in primis a. de Loco allegato constat, qui ut ut ex pluribus Codicibus sit erasus; legitur tñ. apud Cyprianū qui ante Conc. Nicænum Arrianosq; an. 260. v. g. u. i. t. (nnnnn) Athanasiumq; qui cum Arrio disputavit, vide Qvistorpium. (ooooo) Qui ergo hunc vel unicus ex tot Ecclesiarum Episcopis non possedisset Liturgiam in primis hanc æ. a tanto Apostolo profectam in eaq; vocem *ουνοσιας* advertisset, ut in angustiis Nicænis protulisset? Non in super possumus nobis imperare, ut credamus, corruptam eam esse vel sublatam ante tempora Hæreticorum, quos eadem vox oppugnasset, quales Macedoniani & Arriani fuerunt. Ultimum v. demum impudenti prorsus ausu contradicit non Papæis tantum; sed & ipsi historica veritati, quæ ad hæc tempora nullibi refert Confessorum appellationem. Frigida quoq; addita conjectura, quæ pari ratione negatur, quæ affertur, non posse dari rationem, unde desumpserint, qui post Confessorum ac Martyrum nomen instituerunt. Quasi v. plurima non essent introducta & præter & contra Script. S., unde quæso ii hæc desumpserit? Ex inanibus scilicet ac superstitione fascinati cogitationibus, quicquid per febrim forsan incidit aut potius suggesit fabularum Autor omne id constitutum fuit.

(nnnnn) *Tratatu de unit. Eccles.*
(ooooo) *Annotat. Bibliicis V. T. p. 224.*

Resp. ad m. 3.

Resp. ad m. 4.

& Arriani fuerunt. Ultimum v. demum impudenti prorsus ausu contradicit non Papæis tantum; sed & ipsi historica veritati, quæ ad hæc tempora nullibi refert Confessorum appellationem. Frigida quoq; addita conjectura, quæ pari ratione negatur, quæ affertur, non posse dari rationem, unde desumpserint, qui post Confessorum ac Martyrum nomen instituerunt. Quasi v. plurima non essent introducta & præter & contra Script. S., unde quæso ii hæc desumpserit? Ex inanibus scilicet ac superstitione fascinati cogitationibus, quicquid per febrim forsan incidit aut potius suggesit fabularum Autor omne id constitutum fuit.

§. XXXIV. Jejuna in super est exceptio ad id, quod jejunum vocat Adversarius, quod dixeramus de Trifagiis aliquot seculis à Christo nato interjectis demum in Ecclesiam introductis. An negavimus istud rotum in Scriptura diversis quidem in locis haberi, non sane loca ab Adversario adducta ignoramus. An diximus Jacobum non potuisse eruere ejusmodi Trifagia ex Scripturis? Nequaquam verò. De posse non est quæstio quoad hocce Trifagium. (Nam Liturgiam ejusmodi spuriam, uti rotum quid est, ne quidem potuisset S. Jacobus, conficere, utpote sibi ipsi dissimillimam) Sed an fecerit, illius hæcenus desideravimus probationes, quæ cum hæcenus non sint adductæ, certi adhuc sumus à Jacobo nondum fuisse concedita Ecclesiæ seu potius in eandem invecsta; sed post hæc secula demum. Diversissima quoq; est ratio, quæ de B. nostro Luthero urgentur. Nam quod illum Auctorem nostræ religionis non agnoscamus id est ex eo, quod ab ipso Christo Apostolisq; nostram Ecclesiam fundatam sciamus, eorundemq; interpolatorem Luth., concedentibus Adversariis, certo confidamus. Demonstret verò nobis Adversarius, ab ullò Veterum Trifagia hæc usurpata fuisse antequam in Ecclesiam fuere introducta.

§. XXXV.

S. XXXV. Devolvimur jam cum Adversario ad Conc. Constantino-
 politanum Sextum, quod illegitimum & corruptum negat expressè Ad-
 versarius. Habeas v. de eò sic nostram mentem. Non nescimus Conc. lau-
 datum Constantinopolitanum in Trullo habitum an. 680. juxta Clu-
 verum, Helvicum & alios cum vulgo Oecumenicis accenserì, idq; eò, quod
 contra Monotheletas conclusa cum veritate consentiant. Qvin & maxi-
 mam eidem debendam gratiam remur, quod simul approbarint ea, quæ
 in quinq; aliis Synodis peracta fuerunt. Sed ex eò tn. quicquam virium
 accrescere Adversario oppidò negamus. Nam utut eadem universalis
 ac legitima statuatur, ei tn. nihil obstat, quò minus potuerit corrumpi
 eiq; aliquid inferi, quod eò non pertineret. Inprimis cum ipsimet Papæ
 confiteantur, sepiùs tunc temporis idem accidisse, Disparitatem v. ratio-
 nis inter ea, quæ corrupta vel errata conceduntur, videmus nullam. Re-
 petimus a. quod diximus: Si non est absurdum in tanto Articulo prora
 & puppi de condènando Honorio Pontificiorù, de adæqvatione Constā-
 tinop. cum Rom. Episc. Patres deceptos fuisse, cur esset absurdū & ipsos in
 hâc Nomenclatura impegnisse. Græcâ insuper Lingvâ eundem conceptum
 canonem adhuc defendimus, nihil moti ratione quod interfuerint etiam
 Romani Episcopi Legatus aliq; Latini. Non n. ex hodiernorum plurimo-
 rum Episcoporum Græcæ Lingvæ inscitâ absq; injuriâ prima tempora
 eruditiora judicare licet, ut quos pertinaciori industria literarum, quàm
 armorum, (uti quidem hodie Episcopos multos reperimus) quod pluri-
 morum annorum annales suggerunt, inclaruisse, constat (ut ut non igno-
 remus de quorundam Episcoporum in Græca literatura imperitia Grego-
 rium M. suo tempore conquestum fuisse, teste Casaubono (ppppp).) Nec
 quoq; movemur prærogativa, quam Adversarius fingit errore Baronianò
 fasciatus. Dicimus a. frustrâ Latinam Græcæ præferri aut eandem ullam
 tunc temporis prærogativam habuisse, quâ coacti Patres in Trullo Cano-
 nes hâcce lingvâ pronuaciarint, utpote cujus ne vel probabilis quidem
 adducipotest ratio. Nam quod Baronius ex jocularibus Augusti verbis
 conjecturat, id ridiculum errorem, quò rem per jocum factam ab Augu-
 sto sic accipit, quasi esset Principis edictum, cum Casaubono agnoscimus,
 qui ipsum ex suis virtutibus, ut par erat, in Exercitationibus suis (qqqqq)
 ornavit. Nec minus ἀπερὸ δίωνυσου est (addere & hoc ratiocinium liceat),
 quod cultus hâc Lingvâ Deo oblatus sit acceptatissimus, a deoq; & hanc
 reliquas posse relinquere. Quasi v. Deus esset ἀπερὸ τὸ λήπης lingvarum,
 aut totidem literis in hâc Lingvâ S. sibi fieri injunxisset, hujus certè ne

DISP. IV.
DE DENO-
MINATIO-
NE MISSÆ
EX ΤΡΟ-
ΠΡΕΣ. Μ.
JACOBUS
RÖSER /
RESPOND.
REINHARD.
ROTERO-
MUNDO,
Brunopol.
Sax.
Resp. ad Ex-
cept. de Syn.
Trull. adm. 1.
Resp. ad m. 2.

(ppppp) Ex-
ercit. 9. p. 165.

(qqqqq) Ex-
ercit. 9. num. 6.
pag. 165.
De latine Lin-
gæ præroga-
tivâ,

G

vesti-

vestigium quidem monstrari potest. Imò cur quæso Deus hæc lingua non ipse usus est, cur in eâ non passus est scribi totum N. T. ? Cur non Romanæ Lingvæ primus locus, uti quidem juxta Adversarium debebatur, datus est Act. 2, 6. ubi lingvæ, quibus locuti Apostoli recensentur, sed quintus vel sextus? Sed quem ô pigeret plures adducere simillimas prioribus rationes adversarii i. e. ridiculas: Ex eò quod Romani fuerint Reges Orbis, vel quod primò loco Latinâ Lingvâ in ligno crucis inscriptio posita fuerit, quod eadem divina Oracula sint expressa. Quasi v. apud alias Gentes diversissima ab hæc Lingva Oracula Dei vel non exprimerentur? Urgere equidem maximè solet Baronius ejusq; admiratores, pro obtinenda Latinæ Lingvæ prærogativâ, quod Martianus Imperator in Synodo Chalcedonensi verba faciens primò Latinè, postea v. Græcè locutus sit. Nec minùs quod ex Actis Conc. Ephesini evidentissime colligatur, motem olim in Conciliis inolevisse, ut Rom. Pontificis Legati literas Papæ latinè recitarent, neq; nisi à confessu Patrum easdem Græcè verbas repeterent. Invidè tandem evinci posse prærogativam istam, quod Græci ipsi Missarum solemnium eorundemq; lectiones, tam Evangelicam quàm Apostolicam primùm Latinè postea Græcè lecta fuerint. Sed hæc dubiola acutè & eruditè, ut solet, exemit Casaubonus. (rrrrr) Verbum addere singulis liceat. Si ex eò accrescit Latinæ Lingvæ prærogativa, quod Martianus Imperator eandem prætulit (ut nec hoc evictum sit) quid obstabit, quò minùs & colligam: Si noster Imperator Germanicè sua in Synodo quâdam Gallie exhiberet, Ergò omnibus præferendam esse Lingvâ Germanicam. Quod cum sint absurdum judicaturi Papæ ipsi, cur prius iisdem eximunt? In alterò nullam observare possumus consequentiam, quia Latini Latinè sua prælegerunt primitivè, non v. Græcè, Ergò habuit quandam prærogativam, minorem a quam Baronius ex eâ deducit, ergò & Canones hi primò Latini conscripti sunt. Quid mirû, si apud intelligentes in sua lingua, utpote in quâ optimè potest, sua proponere siveit. Jam a, multis probat Casaubonus ab omnibus intellectam lingvam Latinam, & tantùm non omnibus usurpatam fuisse. Alia quidem fuisset ratio, si plurimi Latina non fuissent assecuti, neq; tunc quâdam quasi lege coacti fuissent vertere in Græcam, sicuti Germanorum non nisi in Svecicam Lingvam versos Libellos supplices Holmiæ in Cameris nonnullis acceptari, observavimus ipsi, tunc forsan aliqua non quidem istius Lingvæ, sed istius Gentis præ eminentia ac dominium in alteram probabiliter colligi posset, ut non necessariò, sicuti ex coactâ versione Germanici Idiomatis in Svecicum, in lingvâ Svecicæ præ eminentiam absurdissimè quis colliget, dominium v. in eos, à quibus exigi jure potest, hoc est in Subditos & Vasallos benè, quamvis in omnibus ne quidem procedat. Tertio nihil addimus, quam vacillare adhuc consequentiam, quam vis etiam optima fide Baronius consuetudinem protulisset. Nam consuetudine prælegendi Evangelia scriptaq; Apostolica non evincitur consuetudo eadem promulgandi Canones in Concilio quodam ex plurimis Græcis constante, cum cesserit causa scilicet ignorantia Græcæ Lingvæ, & scientia Latinæ, ergò & effectus cessare teneretur. Ut taceam Nicolaum primum longò tempore post, quam hæc Synodus celebrata est, vixisse, neq; de nostra cerrò perhibere hæc potuisse, vixit n. an. 838. cum ante bina secula ferè jam celebrata esset Synodus, quin potius, fertur illud, falsum putamus. Si n. Latinæ lingvæ tanta prærogativa, quæ quæso factum est, ut beneficii loco interpretarentur, quod Legato Pontificis Johani. Portuensi indulgeretur, ut Missam publicè in Ecclesia Sanctæ Sophiæ coram Principe & Episcopo illius urbis celebraret. (sssss) Sed postò tandem promulgatos sic esse Latinè Canones, nec tamen sic evincitur nomen Missæ à Jacobo inditum esse. Quidni enim contingeret & contingere posset, ut quis non nihil institueret, cui tamen aliud

(rrrrr) Exerc.
 9. ad annum
 16. nmm. 8. pag.
 165. 166. 167.

(sssss) Casaub
 loc. cit.

aliud nomen imponeret, quàm à seq̄vioribus temporibus eidem affricaretur, sicuti Jacobus forsitan Liturgiam appellasset, quæ vox ministerium notat, quod postea nomine Missæ, quò abominabilem cultum obvelaretis, appellitastis. An olim hisce nominibus, ut unicum addam, Sacra Cœna venit, ut jam? non puto.

§. XXXVI. Quæ tandem de Matthæo ingeruntur iisdem fusè uberioris satisfactum speramus. Si n. hicce modus probandi simpliciter ita procederet, tunc ipse non nihil poteris ex tuomet cerebellò conficere, siq; in compendium coarctare placuerit, omnes hæreseos vestræ autores, eiq; attribuire vel ipsius Augustini vel alius Apostoli splendidi nomen. Interrogatus v. unde scias esse Apostoli aut Augustini? Respondebis, quia nomen sibi hocce præfixit. Quo in ex tua sententia alius quispiam acquiescere tenebitur. Quò quàm absonum sit, ipse non negabis. Ex quò non potest non edoceri abstractionem ejusmodi mentalem ab auctoritate ac consensu Scripturæ factam nullius ponderis esse.

§. XXXVII. Sic jam credimus majoris ponderis (utut minimi fuerint) fulcra subruata esse. Operæ ergò adhuc pretium erit, ut minorum gentium munimenta expugnemus, quòd quidem facillè nobis pollicemur. Nam cum Adversarius responderet quarentibus, cur non & Euaristi, Telephori aliorumq; produceret testimonia, utpote quorum annales Fabulæ maximè intentum Adversarii corroborarent, minimè horum testimoniis infringi, quin potius robur accepturum esse intentum, abstineri a tantum ab eorum auctoritatibus, quòd non tam clarè nomenclaturæ Missæ inibi habeatur, quòd nisi obstaret, non minori jure ad ipsos provocari, quàm ad Irenæum, Justinum, ut si non inferiores certè *συγγόως*. Vide B. lector, quanta sit impudentia Adversarii, quàm omnem planè pudorem ejuraverit, ut tot numeris spuria atque absurda sicut quævis scripta vel cum sanctisimorum patrum scriptis conferre auderet, si tantum tam clarè nomenclaturam Missæ depromerent atque Pii primi. Quò ergò quanta auctoritatis sint, quantam exposcant fidem constet dispiciendum erit. Scilicet ne minimam fidem merentur. Conjungemus autem laudatas tres Epistolas ut sibi prorsus & quæ stylum & quæ res magis quàm ovum ovo sibi similes, nisi quòd Telephori & Alexandri, plura adhuc Chronologica *παρατάξεις* in conjunctione Consulium, hæc quidem conjungendo Trajanum & Alianum, & in assignatione temporis Alianum & Veterem, qui non inveniuntur simul temporibus Alexandri, illa vero Antonium & Marcum addant) Qui v. florentissimi Lingvæ latinæ seculi viris Epistolæ incongruæ, barbaræ, solæcizantes plusquàm Gothicæ subjici poterunt? cùm certum sit, eo tempore vel nihil vel parum Latinam de sua elegantia remisisse. Testatur id Tacitus, utut grandi incedens cothurno, Plinius aliq; in argenteo licet seculo viventes. Qui cum illis temporibus conciliabitis Euaristi phrasæ: *Episcopi sunt obediendi.* (Telephorus) *Non sunt insidiansi: Ab iis se cavere debent.* Jurabis certè secula seq̄viora XIII. & XIV. quibus in Latinitatis splendor sopitus jacuit, atq; Priscianus undiq; vapulavit, partus hocce enixa fuisse. Ne jam dicam multa compositè de primatu Papæ haberi, imò unicè hæcce propositi habere, ut Pontif. R. primatum stabiliant, quò de tamen tunc si res certa fuisset, quis crederet in Concilio Carthaginensi non prolaturos fuisse Legatos Romanos, cum de primatu cum Carthaginensium Legatis contenderent. Taceo jam altaria lapidea, quòrum facit mentionem, quæ remen vel Augustini tempora ignorant. Sed actum agere nunquam volumus Adi Mornayum (ttttt) Gerhardum, (uuuuu) suo gladio Adversarios ut plurimum jugulantes. Adde Casaubonum de Epistola Anaclerti ex confessione Baronii & Clementis absurdas recensentem.

Respondetur ad ultimum.

Resp. ad VII. Except. Princip.

(ttttt) Lib. 1. cap. 2. de Missa pag. 43. (uuuuu) Lib. 1. c. 9. p. 355. Epitome Confess. Catbol.

Respons ad
9. Except.

§. XXXVIII. Diluendum jam illud; quod invidium sibi Adversarius promittit, quod certo sciri possit, quia Lingva Jacobus scripserit cum æq; Latinam atq; Græcam calluerit ut pote *ἑξέμενος ὡς ἀνεύρεται ἀπὸ ἀπὸ*. Magnam v. rem nobis dicit Adversarius, Jacobum scivisse Latinè. Sed quid probatur Consequentia? Scivit Latinè, ergo scripsit sua Latinè, ergo in loco, quò in Græca longè usitatio Lingva, scripsit Latinè? Ergo tamen in dubio hæres, in quibus, quâ in Lingva scripserit Jacobus, quis v. certos nos redder an Latinè scripserit Jacobus nec ne. Validissimum v. hoc est argumentum, si Deus placeat, nec sine arte referatum ab Adversario, ut agmen clauderet. Scilicet respondeo, quia certus jam redditus es, Jacobi nullâ ratione fictam illam Liturgiam esse, non opus erit ut disquiramus, quò Idiomate conscripta fuerit, cum jam constet esse neutiquam posse Jacobi, cum non entis nullâ sint affectiones.

(Cxxxxx)
Lib. v. Offic.
cap. v.

§. XXXIX. Sed dices, ex positis nos disputasse, adeoque sic quoque ex positis repositum hocce fuisse. Resp. rectè, si constaret, diximus, de veritate hæc, quod sit Jacobi, tunc probabiliter certè colligeremus instar reliquorum Græcè eundem scripsisse, ut pote per omnem terram, lingua notissima, ut vel ex Tullij exemplo (Cxxxxx) dicere est, dum inquit: *Ego semper Græca (more recepto) cum Latinis conjunxi*. Quæ autem dicuntur de diuturnâ consuetudine, quam inviti Hierosolymitani subierunt cum Romanis, ex quâ cognitionem Lingvæ Latinæ hauserunt, quid faciunt ad rem? Anne ergo eam Linguam, quam minus usitatum ab exteris acceperant, Linguam certè usitatissimam prætulissent? hoc sanè, quæ nostri ingenii tarditas est, assequi nequimus. Quin potius ex eò, quod ex ossi jugum Romanum quotidieque illud execrabantur, concludimus, simul & Linguam iis quidem adhuc temporibus abominatos fuisse. Nequè enim hoc unicum fuit obstaculum omnimoda disconvenientia Lingvæ Ebrææ ab Ægyptiaca, ob quod Israëlita in Ægypto eorundem notitiam non perceperunt, quod alius non fuerint immixti, quamvis utique maximum fuerit hoc obstaculum, sicut & de Ebræâ & Græcâ & Latina, ubi si non major certè eadem disconvenientia est, idem dicere possemus; Sed quod duro jugo pressi Israëlita indignam Linguam consuerint, cui quicquam attendere. Observare certè id licet in durioris conditionis servis & mancipiis Livonicis, qui cum Germanorum duriori, ut tñ fert eorundem conditio, coercantur imperio, odio, ut ut vel 30. annis perpetuò cum Germanis vivant, vix tñ. decem vel viginti addiscunt vocabula. Sed dicit Adversarius, quamvis non omnes addiderint Romanam Linguam, certum tñ. eandem fuisse communis simam totius orbis; qui maximam partem victricibus armis Roman. subjugatus erat, adeoque maximè probabilè esse, Jacobum omnium vel plurimorum habiturum rationem Latinè; scripturum fuisse. Verum concessio, quod tunc temporis communissima fuerit Lingva Romana, nec tñ. sic sine suo Jacobus destitutus fuisset, quando Græcè primitus scripsisset postmodum v. vertiturasset in Latinam. Quamvis Linguam Romanam tunc communissimam non largiamur, ut Græcâ in primis eandem eò tempore primas dedisse, certissimi sumus.

§. XL. Monstrandum jam est, quod frustra nitatur à se absurdum quoddam amovere, absurdus v. in nos devolvere ex eò, quod nihil absurditatis involvere cenet, hominem Ebræum aut Græcum Latino sermone non nihil proferre; ut magis magis que amplifcet Dei honorem. Quamvis n. simpliciter hoc absurdum non sit, imò id sæpissimè ab Apostolis factitatum in peregrinis regionibus certum sit, quæ tñ. hic fuerit necessitas, quæ Apostolo huic imposuerit aliud usurpandi Idioma, nullibi apparet, cum nullibi non Lingva Græca fuerit intellecta, ut scopum Apostolus conseqvi & ea facile potuisset. Hæc ergo necessitas cum sit nulla, cur non potius staturerem eundè Græcè eandem scripsisse,

pisse. Sed nihil hæc moratur Adversarius, quoniam quod nihil intermittat, quod absurda absurda
 cumulet, quicquid tandem sit, inquit: Sit Græca Lingua antiquissima, nil tamen obstitisse bene
 Marco, quod minus Evangelium suum Latine conscripserit. Egregium fundamentum, quod ipso super-
 struendo obscurius. Unde a. probas Marcum primitus Evangelium suum Latine scripsisse?
 Scilicet superfedere poteras probandi onere jure, quia hocce effatum merebatur; sed
 aut erubescibas auctoritatem Papæ Damasi portus intutu, ad quem confugere soliti sunt, aut
 eundem ignorabas. Si hoc omnis eruditionis te expertem ac in propria historia tuorum pe-
 regrinum te prodis. Si v. dissimilavit, quod verisimilius est, omnis probitatis & ingenui can-
 doris, quod Theologum in primis decebat, ut de Maldonato, Clementis Epistolâ ad Jacobum
 supponente, Casauboni mea faciam, (yyyyy) non nesciente Librum de Vitis Pontificum
 non Damasi Papæ esse, sed Anastasi Bibliothecæ auctorem esse, expertem dicimus. Suggere-
 mus tñ. probationem Adversario, ne nimis frigide discedat. Est autem illud vulgo, quod afferri
 solet, quia variis constat Latinis, ut *αυτοδω, λεγων, μαθητων, σκευδαριων, τε βερα* &c. Ve-
 rum o. egentissimum Parum patrocinium! quasi v. Evangelistæ reliqui, non tot imò pluri-
 bus & Latinis scaterent, Sic nonne *αυτοδω* Matth. 10, 29. *δενδρω* Denarii Matth. 13,
 15. *Ιδω* Act. 1, 23. cap. 18, 7. *κωνω* Matth. 17, 25. *κοπονια* Act. 16, 12. *λεγων* Matth. 26, 53. *λεπτο*
 Johan. 13, 4. Vide plura apud Meierum (zzzzzz) rectè hinc inde confarcinata. Cur non ergo
 & primam originem eorum tribuis Latine Lingvæ, si tanti apud vosmet valet ratio isthæc.
 Subodorati sunt emunctioris naris Pontificii, imbecilliores esse hanc Conjecturam, quàm
 ut tantam rei fidem evincat, datæque responsionis ansam suppeditarunt Sixtus Senensis,
 (aaaaaa) Benedictus Justinianus, (bbbbbbbb) Ludovicus de Tena (ccccccc) cum quibus Pon-
 tificiis Pontificius prius congregariis. Jejunia v. alia argumentula Bellarmini (dddddd)
 continuator Baronii ad annum 45. exponet forsitan Dn. Adam. Tribechovius P. P. Kiloni, si
 ut caput, perrexit: add. Gerhard. (eeeeeee)

§. XLI. Sumus jam fere in portu. Desperabundus n. Adversarius tandem largitur, si li-
 beralitate ac largitionem interpretari malis, quod necessitas ipsi extorsit, cõmentitiam esse
 Jacobi Liturgiæ, prætendendo alios esse fontes ac robora, quæ nobis opponere queant, ut
 non opus sit, ut quis necessario ad hæc tela confugiat. Scilicet probè videbatur, quàm hab-
 etiora hæc tela sunt, ut ab accuratioribus Papæ ipsi relinquantur. Confugit ergo potius
 ad Liturgias Petri & Pauli. Sit ita, inquit. Ex Liturgia Jacobi nihil posse probari, suppleere tamen
 possunt hujus locum Petri & Pauli, quæ Latine consignatas esse, non nisi ab imperitissimo quovis
 ambigi posse, ut scripta Latine. Præclare sic suo officio defunctus Adversarius sibi videretur; Sed
 sibi tantummodò. Ficta hæc vanaq; vel ipsi Adversario sunt, si id, quod suggerit ei liberior
 inscientia, depromere vellec. Non enim immeritò verbo, ut chartarum angustia
 inserviamus, consequentiam ac sequelam, quàm stolidam putamus, sic confirmatam, nega-
 mus. Quæ n. malum, dementia est, sic concludere: Petrus & Paulus sunt Auctores hujus Li-
 turgiæ, quia nulla est repugnãtia, quò minus conscribere potuissent? Nihil repugnavit eer-
 rē, quò minus ementito sexu, Papæ quæpiam contenderet folium, antequàm institueret-
 ur illud obsecnum, si vera sunt quæ narrantur, remedium. Ergone Johannes VIII. fuit sæ-
 mina? Bellarminus potuit exercere Sodomiam, ergo excoit? Sixtus IV. amphora ista Ba-
 chi per trimestre indulgere potuit Sodomiam, Ergo concessit? Athanasius Kircherus potuit
 adjuvari Capadæmonis gratia in tot tamq; variis profundissimæ eruditionis scriptis erudi-
 to orbi proponentis, ergo fuit adjutor? Vix unum largientur Pontificii, cur ergo ipsi à pos-
 se ad esse progrediuntur? Probandum ergo fuisse, quod sint certò Petri & Pauli, quæ ipso-
 rum nomine exitiã mendacio turgent. Ut v. ad rem ipsam accedamus. Nec Petri nec Pauli
 esse posse concedimus, nec si esse possent, necessario Latine essent conscripta. Non postrius
 quia notum quod Paulus sive quispiam alius ad Ebraeos quovq; conscripserit Lingva Græca,

Resp. ad X.
 Except. ad
 priora resp.

yyyyy) Ex-
 erc. 15. p. 238
 in enodæ
 c. 4. ad ann.
 32. n. 28.

(zzzzzz)
 part. 1. p. 250
 ad 80. seqq.
 (aaaaaa)
 Lib. 1. Bi-
 bliothec. S.
 (bbbbbbbb)
 in c. X. 1. Co-
 rinth.

(ccccc)
 Lib. 3. dist.
 c. 6.
 (dddddd)
 Lib. 2. de V.
 D. c. 7. & 18.
 (eeeeee)
 Lib. 2. Art.
 1. Conf. Cath.
 p. 250.
 Resp. ad X.
 Except.
 m. 1.

m. 2.

quidni ergo quispiam ad Latinos scripserit Græcè, inprimis cum Græca Lingva fuerit tunc temporis omnium vulgatissima. Falsum insuper, quod Latini aliam Lingvam tunc temporis absq; interprete neutiq; intellexerint. Contrarium evincunt Histor. Romanæ. Non prius largiri possumus, quia non minus atq; Jacobi elumbioribus scæter Solæcisimis Chronologicis, ob quos Jacobi antea citra absurditatem sub Jacobi nomine prælatam eidem nomine posse attribui, diximus, nisi in hoc absurdior Jacobæa, quod Petro illi in sua Liturgia recensentur nonnullæ personæ, quas 200. aut quot excurrit annis B. Vir anteverit, Agneta, Cæcilia, Barbara & Juliana, quarum, qui B. Vir meminisse potuerit, quis divinando assequeretur. Ut jam omittam incommoiores locutiones, quæ vix congruent cum sanctitate sanctissimi ejusdam viri, ut quod merita sua in precibus suis connumerasse legitur. Non hoc redolet Sancti ejusdam viri Spiritum. Non urgebo alia. Hoc v. non possum non atexere, quod eidem Liturgiæ quædam in initio adjecta, & medio quædam addita, & fini nonnulla atexta vel scribæ negligentia oscitantæq; vel malitia aliorum consiteantur ipsi Papæi. Jam autem si hoc est, qui ex illis quicquam probaveris? Quis te certum reddet annon & hæc addita sint de Missa in sequioribus seculis.

m. 3.

s. XLII. *Obvertes verò*, non sic simpliciter concludi Petrus potuit hanc conficere Liturgiam, ergò confecit, sed sic longè alia forma. Quia hæc de Petro extat, subq; nomine Petri, nihilq; eò indignum continet, valdè probabile est, eandem ab eodem conscriptam esse. Neq; absurditatis convincere hocce hanc Liturgiam, quod posteriorum temporum nomina habeat. Ex hæc n. nihil aliud magis evinci, quàm eodem tempore privata quorundam Pontificum devorione pro suo cuiusq; affectu eos, quos peculiari pietate colebant, sibi putabant in Patrocinii suffragium addendos esse, peculiariter additos esse, quod non possent negari, ex eò tamen non sequi ob hæc addita Liturgiam Petri non esse Petri. Nihil autem habere periculi, perges, quod à nonnullis etiam Missalia tractantibus prætermissa sint, ut pote, quod factum putandum, aut quod eadem nihil à Romanâ distet, aut quod nemo unquam eò impudentia progrediens fuerit, ut de ejus autore vel existentia dubitaret.

m. 4.

s. XLIII. Sed paucis dimitemus & hæc exceptiunculas. Scilicet sic omninò desperam ab Adversariis conclusum est. Quod si v. paulò candidius sic inferet, uti quidem ejusmodi exceptio colorem mentitur, quomodo quæso de Petri Liturgia subsumet. Annon est indignum Petro, quod partim *ερεγδοξου* partim Solæcisimi inexcusabiles immiscentur? Imò, si vel ita subsumserit, titubans tu. adhuc est sequela. Quia hoc scriptum nihil indignum habet Petro, Ergò est Petri? Nonne, n. ab aliò viro minimè *θεομιετς* ejusmodi scriptum combescari possit, quod conforme Script. S. esset scriptisq; Petrinis? Circa alterum verbò nos expedituri, omninò omnia luxuri concessis additamentis asserimus cum Dorscheo. (fffff) Et certè conscientiam tuam interrogas, qui satisfactorius sis Adversario neganti hujusmodi scriptum esse hujus vel illius Apostoli, quomodo sis persvasurus, hoc & non illud, illud non v. hoc esse adjectum, quò in ipse acquiescere possit. Nonne semper iste ambiget, annon idem, de quò controversia est, additū sit, idq; eò magis, cum ad Veterem quendam Patrem tibi provocare non detur. Nobis certè certissimum est, ejusmodi anniles ac rancidas fabulas ab eodem proficisci neutiq; potuisse. Urges quidem modum tunc temporis receptissimum Non quidem nescimus nonnunquam apponendi libidini plus nimio indultum fuisse, mirumq; in modum eo puritatem Christianam conculcatam. Sed tamen ad eam non confugimus, nisi prius de Scriptore quodam exactè constet, tunc demùm tempora temporibus conferentes, quid dignum indignumq; hocce scriptore sit, definimus. Quin si hanc fenestram judicandi patefacere liceret, tunc, quodeunq; supposititii demum, quorum plurima tu. in in ipsis S. Patribus obelo suo notarunt Papæi eruditiores, ut ex Aristarchis Lovanienfis constat, qui vix unicum Augustini Libellum lima sua intractum ac non per-

m. 5.

stri-

m. 6.

Except. ad

Resp. prior

m. 1.

m. 2.

m. 3.

Resp. ad Ex-
cept. m. 1.

m. 2.

(fffff) De
Missa c. 7.
p. 268.

m. 3. & 4.

frictum relinquunt, (vide Dorscheum de Ecclesiâ) accipiendum esset pro genuino solummodo q; nonnulla delenda forent. Qvod si hocce, cur non in quæstione ista constituti, an Marcus sit paraphraseos Syriacæ A., affirmativam defendunt Papæi, atq; Objectiones afferri solitas, quarum princeps est, qvod nulla scripta nondum extantia tempore Marci versa sint, respondent hanc à piò quòdam Viro, eòq; Syriacam Linguam edocto additam fuisse, qvod an nobis Bonfrerius negativam rectè defendens, concessurus sit, valdè dubitamus. Ergò hancce methodum quædam probandi negandiq; haud commodè procedere quivis sanæ mentis videat.

m. s. 6

§. XLIV. Ad ultimam tandem devenientes calliditatem pariter & stupiditatem in adversario miramur. Si n., qvod est illud perfrugium, certè abfurdisimam quidvis palliare poteris. Ita satis facturus interroganti, qui contigerit ut ne unus Sanctus quidem Pater vel verbo ejusdem me viderit, promissimè eò factum dices, qvod neminem eò impudentiæ progressurum sperassent, qui id sit in dubium vocaturus. Sed si curiosus es neq; fabularum rancidarum mancipium, sic tibi ipsi nemo satisfaciet. Sed sufficiat responsio hæc. Quid v. respondebis quærenti, cur illi ne quidem verbo ejus rei mentionem fecerint, qui summa cum industrialiturgias hinc inde conquissiverunt, cur isti de his planè nihil habeant? Certè si dixeris, quia extra controversiam positum autumant, cuius rantum non ab omni iudicio derelicto risum ac bilem movebis. Isti enim propositum erat compottandi omnes Liturgias, ut titulus habet, sive in, sive extra controversiam positæ sint.

Respons. ad
Vltimam

§. XLV. Abire jam poteramus atq; in dictis acquiescere protractis, discussis ac rejectis rancidis istis ac non nisi in speciem confictis ratiunculis, quibus se involvere ac anxie sæpè, ut mentiretur colorem, sese cõquere adversarium experti fuimus, nisi animo sederet & eas dispellere nebulas, quas contumax defensor adducere posse videri poterat. Dixerit ergò hæc, quævis illorum vel Patrum scripta, vel Pontificum decretales, quibus cætera non omnino fides deneganda erat, patrociniū implorare non sustineret, qvod vel ipsa Jacobi tempora attingeret, ex eò tñ non de derivatione ejusd. Ebraicæ statim ambigi mereri, cum vultuosiores Patres, ut non primi aut secundi seculi, nomine hõc sacrificiū illud incurrenti insignire voluerint. Ex quibus à Bellarm. laudatus Ambrosius, quem hujus nominis mentionem iniecisse de Missa (gggggg) nemo negare quiret. Jam a. ex suo cerebello confictum (gggggg) quicquam obrudere voluisse orbi sanctissimum huncce Patrem haud est probabile, quin potius ex quodam scripto diu quidem occultato sicuti plurimistunc temporis idem fatum contigisse historiam Ecclesiasticam satis testatur, protraxerit, atq; sicuti olim appellatū sit, constituerit. Adde negatum insuper superius apud Græcos legi hancce vocem, qvod tñ. contra *αὐτοὺς λέγει*, cum apud ipsos reperiat *ἡ λέξις*, quid ergò ulterius desideraretur?

Obiectio
n. 6
quod
Ambrosius
beat.

(gggggg)
Lib. 1. c. 10

§. XLVI. Ast & hæcce glacies perfringi poterit Qvò v. primò vultu intueberis Baronium, cui in faciem contradiques, ut potè quem omnium hujus Sacramenti nominum hoc esse antiquissimum, asserentè superius audivimus. Sed si ne hujus quidem, hujus similtates facias, non tñ. ad evincendam cujusdam vocis Ebrææ vel antiquitatem l. derivationem autoritas sola Ambrosii juvabit quicquam, vel tuorum ipsorum confessione. Bonfrerius Jesuita Duacensis (hhhhhh) sollicitus de Canonica Libri tertii & quarti Esdræ auctoritate, sic sese expedit: *Non est Canonicus, quædam Athanasius serm. 3. contra Arianos ex Lib. 4. c. 3. Esdræ & Ambrosius Lib. de bon. mort. c. 10. Et 11. quicquam ex eò deducant. Resp. n. Augusti. non esse Canonicum. Nullus n. Patrum videtur hos Libros pro Sacris habuisse, præter Ambrosium. En fraterculū tuum, cujus *πολυαναρωσιών* & *πολυμύθεων* neq; mirari neq; prædicare satis possunt, (quæ sunt veraa Casauboni de Baronio in Epistola Dedicat:) insuper habita auctoritate Ambrosii aliam apprehendere opinionem; utut in hac decisione quædam desiderari posse haud inficimur, Sed & hoc observari mereretur, qvod Ambrosius Latinus ignarus Ebrææ Lingvæ de eadem*

Respons. ad
Obiect. an-
tec. proximi-
mè.

(hhhhhh)
in præloq.
in totam
Script. Sac.
pag. 13.

Eadem sollicitus esse vix poterit, eodemq; tempore vixerit, quò Missa jam celebrari cœpit, ut ut nentiquam ea, quæ audit talis, Papæis, ut sequens evincet parographus. Sed quid hoc ad Originationem Ebraicam? Non probabile, quòd insuper additum, Ambrosium confinxisse id, ut absq; ratione & probatione prolatum, sic etiam rejici possit. Quamvis etsi dicamus quòd ab aliis vox Missæ fuerit usurpata, nihil quicquid contra nos sit obtenturum. Sequetur et alios vocem in Latina Ecclesiâ usurpassse, quòd nobis, utur falsum sit, nihil tñ. officit. Ex tenebris a. Ambrosium traxisse merà nititur conjectura. Quando tandem Græcorum fides adducitur, apud quos legatur vox Missæ, fatemur e quidem legi vocem *μῆσα* in Græcorū monumentis, sed Autorū mediæ ætatis, qui ante ann. præter propter 700. de re militari scripserunt, vide Casaubon. (iiiiiii). Sed de his non est quæstio; sed Patribus primorum temporū, quæis in ut invenias, frustrâ defudabis. Quid quòd laudati Auctores pro vespertinis ac matutinis præcibus, non v. pro sacramento usurpârint. Quid egrò ex eò contra nos obtinebitur? s. XLVII. Et sic jam ad alterâ ejus, quòd polliciti fuimus, partem paucissimis devehimur. Licet a. vel maximè aut ex Ebræo; aut ex Græco ortam esse Missæ vocem agnoscere tandem cogere mur, quòd tñ. ne minimò indicio hætenus evictum, sic speramus, est, illudq; ab Ebræis ad alias Ecclesiâs pro manasse, nihil tñ. causæ esset, ut de eò sibi gratularentur Papæi, atq; ab antiquitate conspicuum nomen fictitio suo cultui inderent. Quid n. ipsis fuisset Missa, oblatio quædam, quæ vel afferretur l. mitteretur l. mensæ sacræ imponeretur, idq; ab omnibus gratitudinis ergo, vel in pauperes sponte erogaretur juxta eruditorum observationes, ut ut non nesciamus nonnullis rectius videri idem fuisse, quòd dimissio, eò quòd populus tunc dimitteretur, quòd ex Plurarcho & alijs per *ἄφρον* intelligi notavit Casaubon. Sed quid quæso hæc paritatis habent cum eò cultu, cujus hodiè detestanda fœditas honestissimo nomine Eucharistiæ honestatur an dicam obtegatur: Sacrificium incruentū pro peccatis & mortuorum & viventium institutū, à *νεφευφλοπιτω* Bellar. hocce dicitur, illud v. antiquioribus pro exeundi potestate accipitur, qui igitur citra puerilem lapsus, quòd totò genere ab aliquò differt progredieris, eadèq; voce illud exticisse antiquissimè evicturus es. Helleborò cerè ejusq; parte maxima, quò caput purget, indiget, qui ira argumentatur. Sed hæc alius fori esse videntur, in cujus castra citra notâ *μεταβύστες* concedere nequimus.

s. XLVIII. Ne tñ. in suspensò & incerto teneatur Lector, cum tñ. reprehensam Originationem Ebraicam perpexerit, verbo quid sentiamus adjiciemus, deprecantes rectiora sensuros. Arbitramur vocem hanc circa medium vel exitum seculi tertii usurpari cœptam non antò usu jam pro dimissione populi, celebrata Eucharistiâ, jam, ut fieri siveit, ipsam Eucharistiâ ea denotatam, post, plurimis interjectis seculis, cum idololatriæ hicce cultus ab horrendo Satanici beneplaciti mancipio ederetur, spurcissimo huic partui splendidi nomen quæsitum, tandem à jam laudato profligatâ turpitudinis homine hocce nomen inditum esse, quò antiquitate defendere ritus quòquò modo inductus, ut Tacitus loquitur, atq; vitium belaretur virtute, quò in ne quid novi augurari mens nostra videatur mirū sistimus hæc in arte artificem Baroñ. qui non rarò recentissimo commento antiquitate cõminiscitur, ut haud rarò ob id vapulat Casaubono, quem ut acutissimum harum antiquitatum perscrutatorè commendantes concludimus, si aliunde ortū traxit ex Latini Missa seu missio ne olim optimam vocem dispari consilio mutatam fuisse. Quid v. Res ipsa sit anq; ullum fundamentū in re obtineat Theologi evincere solent. Ex quib; ulcus maximè tetigisse putamus Dorscheu tract. singul. contra Herber. & Mornejum, quib; addere possumus ostensionem summariam D. Gesh. Titii, quos cupido Lectori commendamus. Et hæc quid, solius veritatis amore deducere voluimus, ut stimulus tantummodo in conscientia relinquatur illis, contra quos disputavimus. Si veritatem ubiq; assecuti fuimus, est, de quo nobis gratulemur, sin manus *πιοιων βεγροι εις*, meliora monentem sumus secuturi alloquentes Lectorem isto Lyrici:

Si quid nos isti rectius istis,

Candidus impertis.

Τῷ Θεῷ περιμερίτω δοξῶ.

(iiiiiii) Exercit. 16. ad annum 34. n. 59. p. 421.

Missæ quid olim fuerit.

(kkkkkkk) c. 4. à p. 87. ad 91.

05 A 2129

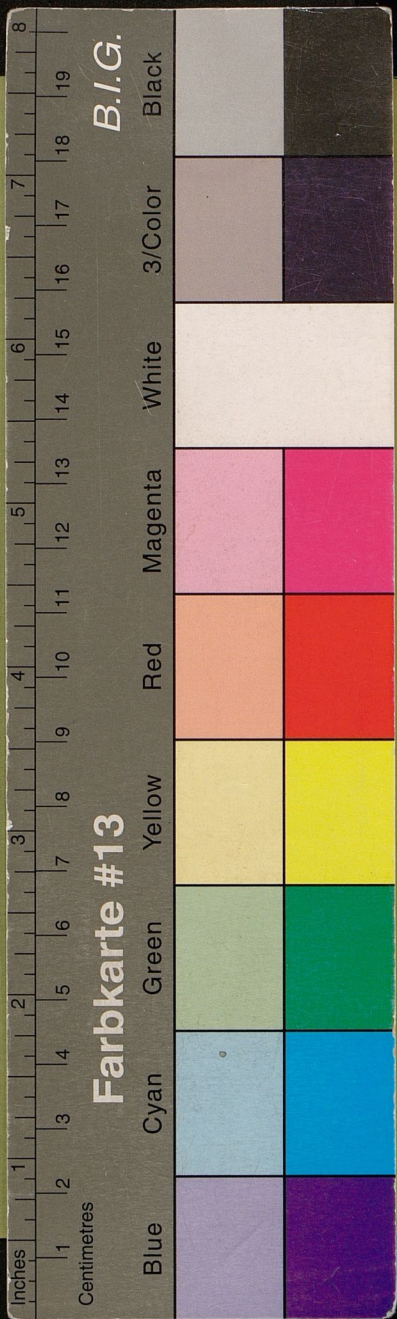
ULB Halle
003 782 638

3

001

EXERCITATIO PHILOLOGICO HISTORICA
PRIMA

18.

De
**Fictitia Denomina-
tione Idololatriæ Sacrificii Missæ
à Papicolis**

Ex

ⲓⲃⲛ

Deutero: XVI. Comm. X.
erui solita;

Jehovæ Gratiâ,

In Illustrissima VVittebergenſi
SUB PRÆSIDIO

M. JACOBI Rosers /

Sondershusâ Svartzburgici,

Publica Φιλολογέντων ἐξετάσει
ſiſtitur,

à

CHRISTOPHORO Teubern/

Levvenhagenſi Boruſſo

ad d. Octobris horis antemeridianis

In Auditorio Veteri.

WITTENBERGÆ,

In Officinâ FINGELIANA exſcribebat MICHAEL METER,
Anno c1o 1o e LXVII,